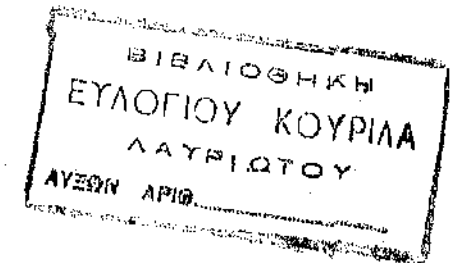

ΕΣΤΙΑ

ΤΟΜΟΣ ΔΕΚΑΤΟΣ ΠΕΜΠΤΟΣ

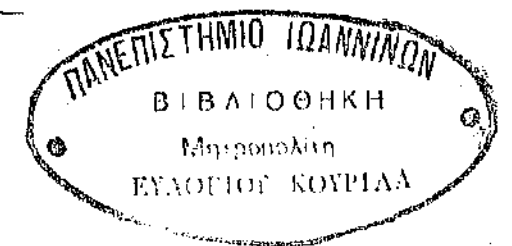
1883

[ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ — ΙΟΥΝΙΟΣ]

ΤΙΜΑΤΑΙ ΦΡ. 6.— ΔΕΔΕΜ. ΦΡ. 8

076.

ΑΘΗΝΗΣ

Γ. ΚΑΣΑΔΟΝΗΣ, ΕΚΔΟΤΗΣ ΚΑΙ ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ

Γραφείον τῆς Ἐστίας: Ὁδὸς Ἀγγέλου, 9.

1883

ΕΣΤΙΑ

ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ ΚΑΤΑ ΚΥΡΙΑΚΗΝ

Τόμος Η'

Βουλγαρική Γραμμάτις ἢ Ἑλληνική pp. 12, ἢ τῆ ἀλλοδαπῆ pp. 20. - Αἱ συνδρομαὶ ἄρχονται ἀπὸ 1 Γενναίου τοῦ ἐπομένου ἔτους καὶ οὐμὶ ἑτήσια. - Γραφεῖον τῆς Διοικήσεως: Ὀδὸς Ἀγγέλου 9

15 Μαΐου 1883

Ὁ Λουδοβίκος Ἀλεβύ (Ludovic Palévy), οὗτος καλίστον ἔργον ἀσχέμεθα σήμερον δημοσιεύοντες ἐν μεταφράσει, ἐγεννήθη τῷ 1834. Νεώτατος ἐστὶ, διοικητικῶς ὡν ἐκάλληται, ἔγραψε κωμωδίας τινὰς ὑπὸ τῷ ψευδώνυμον Jules Scriveres, εὐμένως κριθείσας. Ἀκρίτασχετον δ' ἀσθενήσας κλίσειν πρὸς τὴν κωμωδίαν παρητήθη τὴν θέσιν αὐτοῦ δίκως ὁλοσχερῶς εἰς ταύτην ἀρρασιωθῆ. Κατὰ τὸν τριακονταετηρὸν σχεδὸν φιλολογικῶν αὐτοῦ βίον συνέγραψεν ἔργα διὰ τὰς σκηνὰς πάντων τῶν ἐν Παρισίοις θεάτρων ἐν συνεργασίᾳ μετ' ἄλλων, ἰδίᾳ δὲ μετὰ τοῦ Ἑρρίκου Μετλίκ, μεθ' οὗ συνέγραψε τὰς καλλίστας καὶ εὐφυστάτας τῶν κωμωδιῶν αὐτοῦ, ὧν ἐνταῦθα ἐκαστοτάκις καὶ διακοσιᾶκις ἐπαυλιημέριως χειροκροτούμεναι παρεστάθησαν. Αἱ κωμωδίαὶ αὗται ἐκτὸς τῆς μεγάλῃς πρωτοτυπίας περὶ τὴν εὐρείαν καὶ πλοκήν, ἐκτὸς τῆς σπινθηροβολοῦσας εὐφυλογοίας, ἔχουσι καὶ τοῦτο τὸ ἰδιάζον, ὅτι ἐμπερικλείουσι σκηνὰς τοῦ συγχρόνου παρισινῆ βίου μετὰ μεγίστην δυνάμειν, ἀληθείαν καὶ ζωῆς, ὑπὸ τὴν ἐλαφρῆν καὶ χαρίεσσαν αὐτῶν περιβολὴν βαθεῖαν ἀποκρυπτούσας παρατήρησιν καὶ μελέτην τῆς κοινωνίας. Ἐλευτάτην δ' Λουδοβίκος Ἀλεβύ, ἀποχωρισθεὶς τοῦ συνεργάτου αὐτοῦ Μετλίκ, καὶ ἀπαρνηθεὶς διὰ παντός, ὡς εἰκάζεται, τὸ θεῖον, ἐπεδόθη εἰς τὸ διήγημα, καὶ βραδύτερον εἰς τὴν μυθιστορίαν. Ἐδημοσίευσεν δὲ σιερὰν χαριεστάτων διηγημάτων ὑπὸ τοῦς τίτλους «Ἐξοβολή», «Ὁ κέρτος καὶ ἡ κυρία Κερδινάλ», «Αἱ μικραὶ Κερδινάλ», ἅτινα κατέστησαν περιώνυμα διὰ τοῦς ἐν αὐτοῖς παρυσιαζομένους τύπους, περιεργατάτους, ἀλλ' ἀληθεῖς καὶ ζωντανούς. Ταῦτα ἐπηκολούθησεν ὁ «Ἐξ ἔρωτος γάμος», ὅπερ δόναται νὰ θεωρηθῆ ὡς τὸ μεσόθερον, δι' οὗ ὁ Ἀλεβύ ἀπὸ τοῦ διηγήματος μετέβη εἰς τὴν μυθιστορίαν. Τὸ ἐπόμενον αὐτοῦ ἔργον πράγματι εἶνε μυθιστορία, δημοσιευθεῖσα τὸ πρῶτον ἐν τῇ «Ἐπιθεωρήσει τῶν δύο κόσμων», ὑπὸ τὸν τίτλον «Ὁ πατὴρ Κωνσταντίνος» (L'abbé Constantin), θεατρικώτατον καὶ ἐπαγωγώτατον ἔργον, οὗ μεταφρασὴν παρέχουμεν τοῖς ἀναγνώστῃσι ἡμῶν. Ἡ κριτικὴ μετὰ πολλῶν εὐφημιῶν ὑπεδέξατο αὐτὸ, ὡς καὶ τὴν ἀρτι ἐκδοθεῖσαν «Κρικέτην», ἀνευροῦσα ἐν ἀμφοτέροις τὰ μεγάλα καὶ ἀδιαφιλονεικῆτα φιλολογικὰ προσόντα τοῦ συγγραφέως. Θεωρεῖται δὲ ὁ Ἀλεβύ ὡς ὁ κατ' ἐξοχὴν ἀντιπρόσωπος τοῦ παρισινοῦ πνεύματος, τῆς ἰδιαιτέρας, ἀορίστου καὶ λιπῆς ἐκείνης εὐφύας, ἣν ἄλλος συγγραφεὺς ἀνόμασε παρυσίνην (parisienne). Ἐκ τοῦ δραματικοῦ αὐτοῦ σταδίου εἰσκομίσας εἰς τὸ διήγημα καὶ εἰς τὴν μυθιστορίαν τὴν γοργότητα τῆς δράσεως, τὴν πυκνὴν τῶν σκηνῶν ἐναλλαγὴν, τὴν φυσικότητα τοῦ διαλόγου, δαίνονται ἐν πᾶσι τοῖς διηγηματικῶς ἔργοις αὐτοῦ συγγραφεὺς καλλιτέχνης, ἀποτυπῶν θεατρικὴν τινὰ δραματικότητα καὶ ἀφέλειαν εἰς τὴν φράσιν σου καὶ ἐξαιρετὸν γόιν εἰς τὴν ἀφήγησίν σου. Διὰ τοῦτο ὁ Ἀλεβύ ἐγένετο προσφιλέστατος τῶν οἰκιστικῶν καὶ ἰδίᾳ δὲ «Ὁ πατὴρ Κωνσταντίνος», προσεγγίζων ἡδὴ εἰς τὴν πενήτηκοστὴν ἔκδοσιν, καὶ ἡ «Κρικέτη» ἤδη ἐν διαστήματι δύο πηρίπου μηνῶν ἐπωλήθησαν τριακοντὰ χιλιάδες ἀντιτύπων. Ἡ «Κορία» ἐκτὸς τοῦ Πατρὸς

Κωνσταντίνου, ἔδημοσίευσεν πέρας καὶ τὴν «Ἐξ ἔρωτος γάμος», οὗ ἀντίτιον, τὴν «Ἐξ ἔρωτος γάμος», ἀρτι δημοσιευθέντα ὡς ἀντίρροπον τοῦ προηγούμενου θέλει δημοσιεῦσαι προσεχῶς.

Σ.τ.Δ.

Ο ΠΑΤΗΡ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ

[Μυθιστορία Ἀ. Ἀλεβύ. — Μετάφρασις Π. Γ. Φίρκου].

Α

Βήματι ἀκμαίῳ ἐστὶ καὶ στερεῶ γέρον ἰσοῦς ἐβάδιζεν ἐπὶ τῆς κοινοτρόφου δόδου καὶ ὑπὸ καυστικώτατον ἥλιον. Πρὸ τριακοντα καὶ ἐπέκεινα ἐτῶν ὁ πατὴρ Κωνσταντίνος ἦτο ἐφημέριος τοῦ μικροῦ ἐκείνου χωρίου, ὅπερ ἐκοιμᾶτο ἐκεῖ ἐν τῇ πεδιάδι, παρὰ τὴν ἄχθην βυακίου ὀνομαζομένου Λιζόττης.

Ὁ πατὴρ Κωνσταντίνος ἀπὸ ἐνὸς ἤδη τετάρτου τῆς ὥρας ἐπαύετο κατὰ τὸ μήκος τοῦ τοίχου τῆς ἐπέκλειας Λογγεβάλ φιλᾶς δὲ πρὸ τῆς ὑψηλῆς καὶ ὀγκώδους κυλιδιωτῆς πύλης, στηριζομένης ἐπὶ δύο στύλων ὀγκωδέστατων ἐκ παλαιῶν λίθων ὑπὸ χρόνου κατημαρμαμένων καὶ ἐφθαρμένων, ἔστη καὶ περιλυπὸς παρατήρησεν δύο πελωρίους ἀγγελοῦς κωνᾶς ἐπικεκολλημένους ἐπὶ τῶν στύλων.

Αἱ ἀγγελίαι δ' ἐκεῖνοι ἀνήγγελλον ὅτι τῇ 18 Μαΐου 1881, ἡμέρᾳ τετάρτῃ τῆς ἐβδομάδος, περὶ ὥραν 1 μ. μ. ἐμελλόν νὰ ἐκτεθῶσιν εἰς πλειστηριασμὸν ἐν τῇ πλησίον πόλει Σουβινῆ αἱ κτήσεις τοῦ Λογγεβάλ, εἰς τέσσαρα τμήματα διαιρούμεναι ἦσαν δὲ ταῦτα τὰ τμήματα τὰ ἑξῆς:

Α' Ἡ ἐπαυλις Λογγεβάλ, μετὰ τῶν ἐξαρτημάτων αὐτῆς, λαμπρῶν δεξαμενῶν, εὐρυχωρῶν, χιλίων πεντακοσίων στρεμμάτων περιτετειχισμένων, διατεταγμένων ὑπὸ τοῦ ποταμοῦ Λιζόττης. Πρώτη προσφορά ἑξακόσια χιλιάδες φράγκων.

Β' Τὸ κτήμα τοῦ Λευκοῦ σιγαρίου, τρισχιλίων στρεμμάτων. Πρώτη προσφορά πεντακόσια χιλιάδες φράγκων.

Γ' Τὸ κτήμα Ροζεραιή, διςχιλίων καὶ πεντακοσίων στρεμμάτων. Πρώτη προσφορά τετρακόσια χιλιάδες φράγκων.

Δ' Μέγα καὶ παλαιὸν δάσος τῆς Μιόννης,

τετρακισχιλίων στρεμμάτων. Πρώτη προσφορά πεντακισίαι πεντήκοντα χιλιάδες φράγκων.

Τῶν τεσσάρων δὲ τούτων ἀριθμῶν τὸ ἀθροισμα κάτω τῆς ἀγγελίας ἐδηλοῦτο διὰ τοῦ οὐκ ἐγκαταφρονήτου ἀριθμοῦ δύο ἑκατομμυρίων καὶ πεντακισίων χιλιάδων φράγκων.

Ἐμελλε λοιπὸν νὰ διαμελισθῆ ἡ Θαυμασία ἐκείνη κτῆσις, ἧτις ἀπὸ δύο ἡδὴ ἑκατοντάετη-ρίδων διαφυγοῦσα τὸν διαμελισμὸν, μετεβίβα-ζετο ἀκεραία ἀπὸ πατρός εἰς υἱὸν ἐν τῇ οἰκο-γενείᾳ Λογγεβάλ. Ἔλεγε δὲ ἡ ἀγγελία ὅτι μετὰ τὴν προσωρινὴν κατακύρωσιν τῶν τεσσά-ρων τμημάτων, ἔμελλε μετὰ ταῦτα νὰ ἐκτεθῆ εἰς πλειστηριασμὸν τὸ σύνολον τῶν κτήσεων· ἀλλ' ἐπειδὴ τὸ ποσὸν ἦτο μέγα, οὐδεὶς ἀγο-ραστὴς κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἤθελεν ἐμ-φανισθῆ.

Ἡ μαρκησία Λογγεβάλ εἶχεν ἀποθάνῃ πρὸ ἑξ̄ μηνῶν τῷ 1873 ἑσπερήθη τοῦ μονογενοῦς αὐτῆς υἱοῦ, Ρυβέρτου Λογγεβάλ, κληρονόμοι δὲ ἦσαν οἱ τρεῖς ἔγγονοι τῆς μαρκησίας ὁ Πέτρος, ἡ Ἐλένη καὶ ἡ Καμίλλη. Ἠναγκασθησαν δὲ νὰ πωλήσωσι τὰς κτήσεις, ἐπειδὴ ἡ μὲν Ἐλένη καὶ ἡ Καμίλλη ἦσαν ἀνήλικες, ὁ δὲ Πέτρος, νέος τριῶν καὶ εἴκοσιν ἐτῶν, τοσοῦτον ἦτο ἄσωτος, ὥστε κατασπατάλησεν ἡδὴ τὸ ἡμισὺ τῆς περιουσίας του καὶ οὐδὲ νὰ διανοηθῆ κἄν ἠδύνατο περὶ ἀνακτήσεως τῶν κτήσεων Λογγεβάλ.

Ἦτο μεσημέρια. Μετὰ μίαν ὥραν ἡ ἑπαυλις Λογγεβάλ θὰ εἶχεν νέον κύριον, καὶ τίς ἀρά γε νὰ εἶνε ὁ κύριος οὗτος; Τίς γυνὴ ἐν τῇ μεγάλῃ αἰθούσῃ ἔμελλε νὰ καταλάβῃ παρὰ τὴν ἐστίαν τὴν θέσιν τῆς μαρκησίας, τῆς γηραιᾶς φίληστοῦ ἀτυχοῦς ἐφημέριου; Ἐκείνη φιλοδόμησε τὴν ἐκκλησίαν τοῦ χωρίου, ἐκεῖνη ἀνεδέχετο τὴν προμήθειαν καὶ συντήρησιν τοῦ ἐν τῷ πρεσβυ-τερίῳ φαρμακείου, τοῦ διευθυνομένου ὑπὸ τῆς Παυλίνης, τῆς θρησκείας τοῦ ἐφημέριου. Ἐ-κείνη δις τῆς ἐβδομάδος ἐν τῷ μεγάλῳ αὐτῆς ὀχήματι, μεστῶ παιδικῶν ἐνδυμάτων καὶ χον-δρῶν μαλλίνων ἐσωφορίων, ἤρχετο καὶ παρε-λάμβανε τὸν πατέρα Κωνσταντῖνον ἡ βγαῖν ἡ κρηγήσουσι, ὡς ἔλεγε, τοῦ πτωχοῦς.

Καὶ ταῦτα διανοοῦμενος ὁ γηραιὸς ἱερεὺς ἐπανελάβε τὴν πορείαν του. Ἐπειτα δὲ διε-λογίζετο — ἔχουσι δὲ καὶ οἱ ἀγιώτατοι τῶν ἀνθρώπων τὰς ἀδυναμίας τῶν — διελογίζετο, λέγω, καὶ τὰς διὰ μίᾳ ἐξαφανιζόμενας τρια-κονταετίδας αὐτοῦ συνηθείας· κατὰ πᾶσαν Πέμπτην ἐγενεμάτιζεν ἐν τῇ ἐπαύλει.

Ἡ μικρὰ Καμίλλη — ἦτο δὲ ὠκτὼ ἐτῶν — ἐρχομένη ἐκείνη ἐπι τῶν γονάτων του καὶ τῷ ἔλεγε:

— Ἐρέρετε; ἐγὼ θέλω εἰς τὴν ἐκκλησίαν σας νὰ παυθεῖν καὶ ἡ μαμά θὰ τὴν σταλίσῃ τὴν ἐκκλησία μὲ λευλούδι, ποὺ θὰ φαίνεται ὡς ἄν ὁμορφο περιβολάει.

Ἡ Ἁγία Τράπεζα, ἢ ἄλλοτε κατὰ τὴν ἑπο-χὴν ταύτην κατόμιστος ἀνθέων ἐκ τοῦ ἀνθο-κομείου τῆς ἐπαύλειος, ἡδὴ ἐκοσμεῖτο δι' ὀλί-γων τινῶν εὐτελῶν ἀνοσδεσμῶν. Ἄλλοτε κατὰ πᾶσαν Κυριακὴν καὶ κατὰ τὰς ἄλλας ἑορτὰς ἢ νεῖνις Ἐβέρτ, ἢ ἀναγνώστρια τῆς δεσποίνης τοῦ Λογγεβάλ, ἐρχομένη εἰς τὴν ἐκκλησίαν ἔ-κρουε τὸ ἀρμόδιον, δῶρον τῆς μαρκησίας. Σή-μερον δὲ τὸ ὑπόμοιρον ἀρμόδιον σιωπηλὸν δὲν συνώδεε πλέον τὴν φωνὴν τῶν ψαλτῶν καὶ τὰ ἄσματα τῶν παιδῶν. Ἡ κυρία Μπαρμποῦ ἡ διευθύντρια τοῦ ταχυδρομείου ἦτο ὀλίγον τι μουσοῦργος, καὶ μετὰ χαρᾶς θὰ ἐλάμβανε τὴν θέσιν τῆς κυρίας Ἐβέρτ, ἀλλὰ δὲν ἐτόλμα, φο-βουμένη μὴ χαρακτηρισθῆ ὡς κληρικόφρων καὶ καταγγελοῦ εἰς τὸν δήμαρχον, ὅστις ἦτο ἐλευ-θερόφρων, καὶ τοῦτο θὰ ἐβλαπτε βεβαίως τὴν προαγωγὴν τῆς.

Ταῦτα διανοοῦμενος ἀντιπαρήλθεν ὄλον τὸ μήκος τοῦ ταίχους τοῦ μεγάλου κήπου, οὐ πᾶσα γωνία καὶ πᾶσα κορυφή ἦσαν οἰκειότητα εἰς τὸν γηραιὸν ἐφημέριον. Ἰδὼν δὲ ἐβάδιζε παρὰ τὴν ὄχλην τῆς Λιζόττης· ἐκεῖθεν τοῦ ποταμοῦ ἐξηπλοῦτον οἱ λειμώνες, ἐστὶ δὲ πέραν ὑψοῦτο τὸ μέγα καὶ πυκνὸν δάσος τῆς Μιδόννης. Νὰ κατακερματισθῶσι... αὶ κτήσεις ἔμελλον νὰ κατακερματισθῶσι!... Καὶ ἡ καρδία τοῦ δυο-μοῖρου ἱερέως κατασπαράσσεται. Ἀπὸ τριακον-ταετίας εθεώρει πάντα ταῦτα ὡς ἐν ὄλον ἀ-ποτελοῦντα, ὡς ἐν σῶμα, καὶ τρόπον τινὰ ὡς περιουσίαν του. Ἐύρισχόμενος ἐντὸς τῶν γαιῶν τοῦ Λογγεβάλ ἠσθάνετο ὅτι εὕρισκεται ἐν ταῖς ἰδίαις αὐτοῦ γαίαις. Ἥλεον δὲ ἢ ἀπᾶξ τῷ συν-ἔθῃ νὰ σταθῆ πρὸ ἀπαράντου ἀγροῦ, νὰ ἀνα-σπάσῃ ἓνα στάχυν μεστῶν καὶ ἐκκοιλίων αὐτὸν νὰ εἶπῃ:

— Πάει καλά! εἶνε ὄριστος ὁ σῖτος καὶ ἐξ-αίρετος. Ἰσθῆτος θὰ ἔχωμεν συγκομιδὴν ἀξιό-λογον.

Καὶ περιχαρῆς ἐπανελάμβανε τὴν πορείαν του διὰ τῶν ἀγρῶν του, τῶν γονῶν του, τῶν λειμώνων του. Συντόμως δ' εἶπε ὅλον αὐτοῦ ὁ βίος, πᾶσαι αἱ ἔξεις καὶ πᾶσαι αὐτοῦ αἱ ἀ-ναμνήσεις ἦσαν συνδεδεμένα πρὸς τὰς κτήσεις ἐκεῖνας, ὧν ἡ ὑστάτη ὥρα ἤγγικεν ἡδὴ.

Ὁ ἐφημέριος διέκρινε μακρόθεν τὸ κτῆμα τοῦ Λευκοῦ ἀειφάντου, οὐ αἱ ἐξ ἐρυθρῶν κερά-μων στῆλαι ἐφαίνοντο ζωηρόταται ἐν τῷ μέσῳ τοῦ πράσινο χρώματος τῶν πυκνῶν καὶ ὑψι-κόμων δένδρων τοῦ δάσους. Καὶ ἐκεῖ δὲ ὁ ἱε-ρεὺς εὕρισκετο ὡς ἐν τῷ ἰδίῳ αὐτοῦ κτήματι. Διότι ὁ ἐπιστάτης τῆς μαρκησίας, ὁ Βερνάρ-δος, ἦτο φίλος του, καὶ ὁσάκις ὁ γηραιὸς ἐφ-ημέριος ἐξήρχετο εἰς ἐπίσκεψιν τῶν πτωχῶν καὶ τῶν ἀσθενούντων, καὶ τὸν καταλάμβανε ἡ νύξ καταπεπυνημένον καὶ αἰσθανόμενον τοὺς μὲν πόδας του ὑποτρέμοντας, τὸν δὲ στόμαχον

ἐνοχλοῦμενον ὑπὸ ἐλαφρῶν σπασμῶν, κατέλυεν εἰς τὸ κτῆμα καὶ εἰδίπνει μετὰ τοῦ ἐπιστάτου· καὶ μετὰ τὸ φαγεῖν ὁ Βερνάρδος ἐξέγυνε τὴν γηραιὰν μέλαιναν φοβερά του εἰς τὸν μικρὸν τοῦ δῖφρον καὶ μετέφερε τὸν ἐφημέριον εἰς Λογγεβάλ. Καθ' ὁδὸν δὲ ἐφλυδέρουν καὶ συνεζήτουν μετὰ πολλῆς σφοδρότητος. . . Καὶ ὁ μὲν ἐφη-μέριος ἐπέπληττε τὸν ἐπιστάτην· διότι δὲν ἐ-φοῖτα εἰς τὴν ἐκκλησίαν, αὐτός δὲ ἀπεκρίνετο:

— Ἡ γυναῖκά μου καὶ τὰ κορίτσια μου πη-γαίνουν γιὰ 'μένα. . . Ἔτσι τὸ ἔχουμ' ἔμεναι, δέσποτά μου. Ἡ γυναῖκες βαστοῦν τὴ θρησκεία, καὶ θὰ ἀνοίξουν καὶ ἔς ἐμὰς τὰς πόδας τοῦ Παραδείσου.

Καὶ μετὰ κικεντρεχίας προσέθετε μαστίζων ἐλαφρὰ τὴν φοβερά:

— Ἄν ὑπάρχη!

Ὁ δὲ γηραιὸς ἱερεὺς ἀναπηδῶν ἐν τῷ μικρῷ δῖφρῳ:

— Πῶς!, ἀνεφώνει, ἂν ὑπάρχη; Ἀλλὰ βε-βαίως ὑπάρχει!

— Τότε λοιπὸν θὰ εἰσθε μέσῳ, δέσποτά μου. Σεῖς λέτε πῶς δὲν εἶνε βέβαιον. . . μὰ καὶ ἐγὼ σὰς λέγω ὅτι εἶνε. . . Ὡὰ εἰσθε μέσῳ! Ὡὰ εἰ-σθε μέσῳ! Ὡὰ στέκεσθε ἔς τὴ θύρα καὶ θὰ ἔχετε τὸν νοῦ σας νὰ ἰδῆτε κἀνένας ἐνορήτη σας. . . Καὶ θὰ λέτε ἔς τὸν Ἅγιον Πέτρον. . . ὁ Ἅ-γιος Πέτρος ἀλήθεια δὲν κρατεῖ τὰς κλειδας τοῦ Παραδείσου;

— Ναί, ὁ Ἅγιος Πέτρος.

— Λοιπὸν, θὰ του εἰπῆτε τοῦ Ἁγίου Πέ-τρου, ἂν τὸν ἰδῆτε πῶς ἐτοιμάζεται νὰ μου σφαλῆσῃ τὴ θύρα, ἐπειδὴ τάχα καὶ δὲν ἐπῆ-γαίνα τακτικὰ ἔς τὴν ἐκκλησία, θὰ του εἰπῆτε «Μπα! ἀφῆστέ τον καὶ δὲν πειράζει. . . εἶνε ὁ Βερνάρδος, ἐπιστάτης τῆς κυρίας μαρκησίας, καλὸς ἀνθρωπος. Αὐτὸς ἦτον καὶ δημοτικὸς σύμβουλος καὶ ἐψήφισε νὰ μείνουν ἢ κλογογῆς ποὺ ἤθελεν νὰ τὴς διώξουν ἀπὸ τὸ δῆμον». Τότε ὁ Ἅγιος Πέτρος θὰ συγκινηθῆ καὶ θὰ μου εἰπῆ: «Ἄς εἶνε! ἔμδα, Βερνάρδε, ἂς ἔχῃς χάρι, νὰ μὴ χαλάσωμε τὸ χατῆρι τοῦ ἁγίου ἐφημέρι-ου», ἐπειδὴ καὶ ἐκεῖ πάνω θὰ εἰσθε ἐφημέριος, καὶ μάλιστα ἐφημέριος τοῦ Λογγεβάλ. Εἰ δὲ μὴ τί τον θέλετε τὸν Παραδείσον, ἂν δὲν εἰσθε καὶ ἐφημέριος τοῦ Λογγεβάλ;

Ἐφημέριος τοῦ Λογγεβάλ, μάλιστα, διότι ἐκ νεότητός του ἦτο, οὐδέποτε δὲ ἐπαθῆρηνεν ἄλλο τι ποτε, οὐδὲ ἠθέλησε. Τρεῖς ἢ τετράκις τῷ ἐγένοντο προτάσεις περὶ μεταθέσεως εἰς ἀ-νωτέρως θέσεις καὶ ἐπικερδιστέρας, ἀλλ' αὐτὸς ἀπεποιήθη, διότι ἠγάπα τὴν μικρὰν τοῦ ἐκ-κλησίας, τὸ μικρὸν τοῦ χωρίου, τὸ μικρὸν τοῦ πρεσβυτερίου, διότι ἐκεῖ ἦτο μόνος, ἡσυχος, τὰ πάντα ἐκτελῶν αὐτός, περιοδεῶν ὑπὸ τὸν ἡ-λιον, ὑπὸ τὴν βροχίαν, ὑπὸ τὸν ἄνεμον, ὑπὸ τὴν χάλιαζαν. Καὶ τὸ μὲν σῶμά του ἦτο ἀπεσκλη-

ρῶμενον ὑπὸ τῶν πόνων καὶ τῶν ἀγῶνων, ἀλλ' ἡ φυγὴ του διέμενον ἤρεμος καὶ τρυφερὸς.

Ἔξη ἐν τῷ πρεσβυτερίῳ του, μεγάλη χω-ρικὴ οἰκίᾳ χωριζομένη ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας ὑπὸ μόνου τοῦ νεοκτοσφείου. Ὅσακις ἀνέβαινε τὴν κλίμακα ἵνα ἀπλώσῃ τοὺς κλάδους τῶν ἀπι-δεῶν καὶ τῶν βοδακινεῶν του, διέκρινεν ὑπερῶν τοῦ σάγματος τοῦ τοίχου τοὺς τάφους, ἐφ' ὧν ἀπήγγειλεν ἄλλοτε τὰς ὑστάτας εὐχὰς καὶ ἐ-πέριψε τὰς πρώτας πτυαριάς τοῦ χάματος. Τότε δὲ ταυτοχρόνως ἐν ᾗ εἰργάζετο διευθετῶν τοὺς κλάδους, ἔλεγε νοερῶς σύντομον εὐχὴν ὑπὲρ ἀναπαύσεως τῶν νεκρῶν ἐκεινῶν, περὶ ὧν ὑπέσπευεν ὅτι ἐκρατοῦντο ἐτι ἐν τῇ Καθαρτη-ρίῳ! Ἡ πίστις τοῦ γηραιοῦ ἐφημέριου ἦτο εὐ-λικρινῆς καὶ ἤρεμος.

Ἀλλὰ μεταξὺ τῶν τάφων ἐκεινῶν ὑπῆρχε τάφος, ἐν μᾶλλον ἐπεσεύετο καὶ ὑπὲρ οὗ συ-χνότερον ἐδέετο. Ὁ τάφος τοῦ παλαιοῦ φίλου του, τοῦ ἱατροῦ Ραϊνάλλου, ἐκπεύσαντας ἐν ταῖς ἀγκάλαις του τῷ 1871; καὶ πῶς ἐκπεύ-σαντος! Ὁ ἱατρὸς ὁμοῖος τῷ Βερνάρδῳ οὐδέ-ποτε ἤρχετο εἰς τὴν ἐκκλησίαν, οὐδ' ἐξωκομι-γῆθη ποτέ. Ἀλλ' ἦτο δμως ἀνήρ ἀγαθῶτατος, εὐεχίμων, σφόδρα συμπλοῶν τοῖς πάσχουσι! . . . Ἡ μόνη δὲ μέριμνα καὶ ὁ μόνος φόβος τοῦ ἐφημέριου ἦτο, ποῦ ἀρά γε νὰ εὕρισκεται ὁ φί-λος του Ραϊνάλλος; Ἐπειτα δὲ ἐνθυμούμενος τὸν ἔντιμον βίον τοῦ ἀγροτικοῦ ἱατροῦ, τὸ θῆ-ρος αὐτοῦ καὶ τὴν αὐταπάρρησιν, ἐνθυμούμε-νος τὸν θάνατόν του, καὶ μάλιστα τὸν θάνατόν του! ἔλεγε κατ' ἐαυτόν:

— Ἐν τῷ Παραδείσῳ! δὲν εἶνε δυνατόν νὰ εἶνε ἄλλο. Ὁ πανάγαθος Θεὸς πιθανόν νὰ τὸν ὑπέβαλεν ὀλίγον εἰς τὸ Καθαρτήριον. . . ἀλλὰ μόνον διὰ τὸν τύπον. . . καὶ μόλις μετὰ πέντε λεπτὰ τῆς ὥρας θὰ τὸν ἀνέσטרην ἐξω. . .

Ταῦτα πάντα διανοοῦτο ὁ γηραιὸς ἐφημέ-ριος ἐν ᾗ ἐπορεύετο πρὸς τὴν πόλιν Σουβινὴν, ἵνα μάθῃ παρὰ τοῦ ἐπιτρόπου τῆς μαρκη-σίας τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ πλειστηριαμοῦ, ἵνα μάθῃ τίνας ἦσαν οἱ νέοι κύριοι τοῦ Λογγεβάλ. Τῷ ὑπελείπετο δὲ νὰ δικτύσῃ ὁδὸν ἐνός χιλι-ομέτρου ἵνα φθάσῃ εἰς τὰς πρώτας οἰκίας τῆς πόλεως. Διερχόμενος δὲ ἐξω τοῦ κήπου Λαβαρ-δὲν ἤκουσεν ὑπὲρ τὴν κεφαλὴν του φωνᾶς προσ-καλοῦσας αὐτόν:

— Πάτερ Κωνσταντῖνε! Πάτερ Κωνσταντῖνε!

Πρὸς τὸ μέρος τοῦτο, κατὰ τὸ ἀκρον τοῦ πε-ριβάλλου τοῦ κήπου, κατέληγε δεινροστυχιὰ μι-κρὰ φιλυρῶν καὶ ἀπετελετο μικρὸν δῶμα; ἡ δὲ ἐφημέριος ὑψώσας τοὺς ὀφθαλμούς εἶδεν ἐπὶ τοῦ δώματος τὴν κόμησσαν Λαβαρδὲν καὶ τὸν υἱὸν τῆς Παυλόν.

— Ποῦ πηγαίνετε, ἅγιε δέσποτά; ἠρώτη-σαν ἡ κόμησσα.

1. Καθ' ἐ οἱ ἄντιοι δοξάζουσι.

— Είς τήν Σουβινὴν νὰ μάθω . . .
 — Καλὲ μείναι' ἐδῶ . . . Ὁ κύριος Λαρνὰν θὰ ἔλθῃ μετὰ τὸ τέλος τοῦ πλειστηριασμοῦ νὰ μ' ἀναγγεῖλῃ τὸ ἀποτέλεσμα.

Ὁ πατὴρ Κωνσταντῖος ἀνέβη ἐπὶ τοῦ δώματος.

Ἡ Γερτρούδη Λαννιλίς, κόρησα Λαβαρδέν, ὑπῆρξε γυνὴ δυστυχιστάτη. Δεκαοκταέτις διέπραξεν ἀκρισίαν, τὴν μόνην μὲν καθ' ὄλον αὐτῆς τὸν βίον, ἀλλ' ἀνεπανόρθωτον. Ὑπανδρεῦθι ἐξ ἔρωτος, ἐν στιγμῇ ὀρμῆς καὶ ἐξάψεως καὶ θαυμασμοῦ τὸν κύριον Λαβαρδέν, νέον ἐκ τῶν ἐρασιμωτάτων καὶ τῶν εὐφυστάτων. Ἄλλ' ἐκεῖνος δὲν τὴν ἠγάπη καὶ ἐνούμευετο ἐξ ἀνάγκης καὶ μόνον, διότι κατασπαθήσας μέχρι καὶ τοῦ ὑστάτου ὀβολοῦ τὴν περιουσίαν του, ἔζη ἀπὸ διετίας ἤδη συντηρούμενος διὰ δανειῶν. Ἡ νεανίς Λαννιλίς ἐγίνωσκε πάντα ταῦτα, ἀλλ' εἰς οὐδὲν αὐτὰ λογιζομένη ἔλεγε καθ' ἑαυτὴν: «Θὰ τον ἀγαπῶ τόσο, ὥστε ἐπὶ τέλους θὰ μ' ἀγαπήσῃ καὶ αὐτός».

Ἐντεῦθεν δὲ προήλθον πᾶσαι αὐτῆς αἱ συμφοραί. Ἡ ὑπαρξίς αὐτῆς θὰ ἦτο πως ἀνεκτὴ, ἐάν μὴ ἠγάπη καθ' ὑπερβολὴν τὸν ἄνδρα τῆς. Ἄλλ' οὐδὲν διὰ τῆς ἀγάπης κατάρθωσε· διότι αὐτός, ἐνοχλούμενος μᾶλλον καὶ καταπιεζόμενος ὑπὸ τῶν ἀδιαλείπτων ἐνδείξεων τοῦ ἔρωτός τῆς, ἐπανέλαβε τὸν πρότερον βίον του καὶ ἐξηκολούθησε διάγων ἐν ἀκαρῶν ἀταξίᾳ καὶ ἀσωτίᾳ. Πεντεκαίδεκα δὲ ὅλα ἔτη ὑπέφερον ἡ κυρία Λαβαρδέν ἀνήκουστα μαρτύρια μετὰ καρτερίας, ἥτις μόνον πρὸς τὸ θεαθῆναι ἦτο ἄλλ' οὐχὶ καὶ ἐν τῇ καρδίᾳ τῆς, οὐδεμίαν εὐρίσκουσα ἀνακούφισιν, οὐδεμίαν θεραπείαν τοῦ ἔρωτος τοῦ κατασπαράσσοντος αὐτήν.

Ὁ κύριος Λαβαρδέν ἀπέθανε τῷ 1869 καταλιπὼν υἱὸν ἐτῶν δεκατεσσάρων, παρ' ᾧ ἀνεφαίνοντο ἤδη πάντα τοῦ πατρὸς του τὰ ἐλαττώματα καὶ πᾶσαι αἱ χάριτες. Ἡ περιουσία τῆς κυρίας Λαβαρδέν δὲν ἐκινδύνευσε μὲν κίνδυνον μέγαν, ἀλλ' ὅπως δῆποτε ὅμως ἐπάθε καὶ ἡλαττώθη ὀλίγον· διότι ἡ κυρία Λαβαρδέν ἐπώλησε τὰ ἐν Παρισίαις μέγαρον, καὶ ἀπωχώρησασα εἰς τὴν ἐξοχὴν ἔζη μετὰ πολλῆς τάξεως καὶ οἰκονομίας, περὶ οὐδενὸς ἄλλου φροντίζουσα ἢ περὶ τῆς ἀγωγῆς τοῦ υἱοῦ τῆς.

Ἄλλὰ καὶ ἐνταῦθα νέαι λῦπαι καὶ πικρίαι τὴν ἀνέμενον. Ὁ Παῦλος Λαβαρδέν ἦτο νέος εὐφυής, ἀξιόρατος καὶ ἀγαθός, ἀλλ' ἀνυπότακτος ὅλως καὶ λίαν φυγόπονος, ὥστε ἀπηλείθησαν οἱ τρεῖς ἢ τέσσαρες αὐτοῦ διδάσκαλοι, μάτην ἀγωνιζόμενοι νὰ ἐμβάλωσιν ἐμβριθῶς τι καὶ σπουδαῖον εἰς τὴν κεφαλὴν του. Προσελθὼν εἰς τὴν Στρατιωτικὴν Σχολὴν ἀπερρίφθη καὶ τότε ἤρχισε νὰ κατατρώγῃ ἐν Παρισίαις μετ' ἀνυπολογίστου ταχύτητος καὶ ἀκρισίας τρια-

κοντακισμῶρια φράγκα. Μετὰ δὲ ταῦτα κατατρεχθεὶς εἰς τὸ πρῶτον σύνταγμα τῶν κυνηγῶν τῆς Ἀφρικῆς, ἠτύχησε νὰ μετάρχη εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς μικροῦ τινος ἀποσπάσματος ἀποστελλομένου εἰς Σαχάραν, καὶ προσενεχθεὶς ἀνδρείως, ἐγένετο τάχιστα λοχίας καὶ μετὰ τρία ἔτη ἀνθυπολοχαγός· ἀλλὰ ἐν Ἀλγερίᾳ διατριβῶν περιέπεσεν εἰς τὸν ἔρωτα νεαρῆς ἠθοποιοῦ ἀδούσης τὴν «Κόρην τῆς Ἀγγοῦς» ἐν τῷ ἐκεῖ θεάτρῳ· καὶ ἐπειδὴ ἔληγεν ἤδη καὶ ἡ θητεία του, παρητήθη τοῦ βαθμοῦ του καὶ παραλαβὼν τὴν νεκρὰν αἰοιδὸν ἀπῆλθεν εἰς Παρισίους, ἐνθα μετ' οὐ πολὺ ἀντικατέστησεν αὐτὴν διὰ τινος . . . ὀρχηστρίδος καὶ ταύτην διὰ τινος . . . κωμωδοῦ καὶ τὴν κωμωδὸν διὰ τινος . . . ἰππευτρίδος τοῦ Ἴπποδρόμου. Ἐξῆς δὲ τὴν λαμπρὰν ἀμα δὲ καὶ ἀλλίαν ζωὴν τῶν ἀργῶν ἀνθρώπων. Ἄλλὰ τρεῖς μόνον ἢ τέσσαρας μῆνας διήρξατο ἐν Παρισίαις. Ἡ μήτηρ του τῷ ἐχορήγει κατ' ἔτος πρὸς συντήρησίν του τριακοντακισχίλια φράγκα, δηλώσασα βητικῶς ὅτι οὐδὲ ὀβολὸν θὰ λάβῃ περιπλῶον πρὶν ἢ νομφεῦθῃ. Ἐκεῖνος δὲ ἐγίνωσκε καλῶς ὅτι ἡ μήτηρ του πᾶν ὅ τι ἔλεγε καὶ τὸ ἐξετέλει ἀκριβέστατα. Λοιπὸν τί ἔκαμε καὶ αὐτός; ἔδα πάντα τὴν ἐτησίαν χορηγίαν του ἐν διαστήματι τριῶν μόνον μηνῶν μεταξὺ Μαρτίου καὶ Μαΐου, ζῶν μετὰ πάσης λαμπρότητος καὶ δαπανηρῆς πολυτελείας, ἔπειτα δὲ ἐπανήρξατο πλησίον τῆς μητρὸς του εὐπειθέστατος καὶ διηγῆς φρονιμώτατος, καταγινόμενος εἰς τὸ κυνήγιον, τὴν ἀλιεσίαν καὶ τὴν ἰππασίαν μετὰ τῶν ἀξιοματικῶν τοῦ ἐν Σουβινῇ σταθμεύοντος συντάγματος τοῦ πυροβολικοῦ.

Ὅτε ὁ πατὴρ Κωνσταντῖος ἐκάθισεν ἀπέναντι τῆς κυρίας Λαβαρδέν:

— Δύναμαι, τῷ εἶπε, χωρὶς νὰ περιμένωμεν νὰ ἔλθῃ ὁ κύριος Λαρνὰν, νὰ σας εἶπω τὰ ὀνόματα τῶν νέων κυρίων τοῦ Λογγεβάλ. Κατὰ τοῦτο εἶμαι πολὺ ἥσυχυ καὶ δὲν ἀμφισβῆλω περὶ τῆς αἰτίας ἐκθάσεως τῶν συνδυασμῶν μας. Διὰ νὰ μὴ καταστήσωμεν εἰς ἀνοήτους διαφορὰς, συνερωνήσαμεν ὁ γείτων μου κύριος Λαρνὰν, ὁ κύριος Γαλλάρδ μέγας τραπεζίτης ἐν Παρισίαις καὶ ἐγώ. Ὁ κύριος Λαρνὰν θὰ λάβῃ τὴν Μιόννην, ὁ κύριος Γαλλάρδ τὴν ἐπαυλὶν τοῦ Λευκοῦ στεγάνου, ἐγὼ τὴν Ροζεραίνην. Ἐξῆς ἐγώ, πᾶτες Κωνσταντῖε, ἀνησυγεῖτε περὶ τῶν πτωχῶν σας. Ἄλλὰ μὴ σας μέλει. Οἱ Γαλλάρδ εἶνε πλουσιώτατοι καὶ θὰ σας δίδουν πολλὰ χρήματα.

Τὴν στιγμὴν ἐκείνην ἐφόνη μακροῦθεν ἐργυρμένη ἀμαξία ὑπὸ νέφους κουνιστοῦ περιεπεκλυμένην.

— Ἴδού ὁ κύριος Λαρνὰν, ἀνεφώνησεν ὁ Παῦλος. Ἐγνώρισα τοὺς ἵππους του.

— Ἴδού ὁ κύριος Λαρνὰν, ἀνεφώνησεν ὁ Παῦλος. Ἐγνώρισα τοὺς ἵππους του.

Καὶ οἱ τρεῖς ἐν τάχει καταβάντες τοῦ δώματος εἰσῆλθον εἰς τὴν οἰκίαν, καθ' ἣν ἀκριβῶς στιγμὴν ἴστατο ἡ ἀμαξία πρὸ τῆς ἐξωτερικῆς κλιμακῆς.

— Λοιπὸν! ἠρώτησεν ἡ κ. Λαβαρδέν.

— Λοιπὸν! ἀπεκρίθη ὁ κ. Λαρνὰν, δὲν ἐκάμαμεν τίποτε . . .

— Πῶς! τίποτε; ἀνεφώνησεν ἡ κ. Λαβαρδέν κάτωχρος καὶ σφόδρα συγκεκλιμένην.

— Τίποτε, τίποτε, ἀπολύτως τίποτε, κἀνεις κἀνεις.

Καὶ ὁ κ. Λαρνὰν πηδήσας ἀπὸ τῆς ἀμάξης διηγήθη τὰ γενόμενα κατὰ τὸν πλειστηριασμόν.

— Τὰ πάντα, εἶπε, κατ' ἀρχὰς ἐβάδιζον κανονικώτατα. Ἡ ἐπαυλὶς κατακυρώθη εἰς τὸν κ. Γαλλάρδ ἀντὶ 600,050 φράγκων, χωρὶς νὰ ἐμφανισθῇ πλειοδότης . . . Πεντήκοντα δραχμῶν προσθήκη ἤρκεσε. Ἄλλὰ περὶ τοῦ Λευκοῦ στεγάνου συνήφθη μικρὰ τις μάχη, διότι ἡ πρώτη προσφορὰ αἰ 500,000 φράγκων ἀνέδειξαν εἰς 520,000 καὶ νικητὴς ἀνεδείχθη πάλιν ὁ κ. Γαλλάρδ. Νέα μάχη καὶ ζωηρότερα συνέπτεται περὶ τῆς Ροζεραίνης, ἥτις τέλος κατακυρώται ἐπ' ὀνοματί σας, κυρία μου, ἀντὶ 455, χιλιάδων φράγκων . . . καὶ ἐγὼ οὐδένα ἔχων ἀντίπαλον λαμβάνω τὸ δάσος τῆς Μιόννης, αὐξήσας τὴν πρώτην προσφορὰν κατὰ ἑκατὸ φράγκα. Τὰ πάντα ἐφαίνοντο τετελεσμένα, καὶ ἤτοιμάζετο νὰ διαλυθῇ ἡ ἐμήγυρις. Οἱ περιεργοὶ περιεστοίχιζον τοὺς πράκτορας ἡμῶν ἐρωτῶντες τὰ ὀνόματα τῶν καὶ αὐτὰ ἀγοραστῶν. Ἐν τούτοις ὁ προϊστάμενος τοῦ πλειστηριασμοῦ παραγγέλλει σιωπὴν, καὶ ὁ κήρυξ κηρύττει τὴν διὰ μιᾶς πώλησιν καὶ τῶν τεσσάρων ὀμῶν τμημάτων καὶ ὀρίζει ὡς πρώτην προσφορὰν δύο ἑκατομμύρια καὶ πενήκοντα ἢ ἐξήκοντα, δὲν ἐνθυμούμαι καλῶς, χιλιάδας φράγκων. Εἰρωνικὸν ψιθύρισμα ἠκούσθη ἐν τῷ ἀκρατηρίῳ καὶ πανταχόθεν ἠκούοντο αἱ λέξεις: «Μηδέν, ἔλα τελείωνε, μηδέν . . .» Ἄλλ' ὁ μικρὸς Γιλβέρτος, ὅστις ἦτο μεταξὺ τῶν πρώτων καὶ ὅστις μέχρι τῆς ὥρας ἐκείνης οὐδὲν σημεῖον ζωῆς εἶδει, προχωρεῖ καὶ λέγει ἀταράχως: «Ἐχω ἀγοραστήν καὶ διὰ τὰ τέσσαρα ὀμῶν τμήματα ἀντὶ 2,200,000 φράγκων». Ὡς κεραυνὸς ἐπέσκηψεν ὁ λόγος τοῦ Γιλβέρτου. Βοῇ μεγάλη ἠκούσθη καὶ ἔπειτα ἐγένετο σιγὴ βαθυτάτη. Ἦσαν ἐκεῖ συνηγμένοι πάντες οἱ κτηματῆαί καὶ αἱ καλλιεργηταὶ τῶν περιχώρων, καὶ νὰ ἀκούσουν τόσον πᾶσόν χρημάτων ῥιπτόμενον εἰς τὴν γῆν! Θάμβος καὶ σέβας κατέλαβε τοὺς πάντας. Ἐν τούτοις ὁ κ. Γαλλάρδ κῦπται εἰς τὸ οὖς τοῦ Σανδριέρ, τὸ πρᾶκτορὸς του καὶ μάχη συνέπτεται μεταξὺ Γιλβέρτου καὶ Σανδριέρ. . . . Τὸ πᾶσόν ἀνεβιβάσθη εἰς 2,500,000 φράγκων. Ὁ κ. Γαλλάρδ φαίνεται ἐνδοιάζων πρὸς στιγμὴν . . .

ἀλλ' ἀποφασίζει, καὶ . . . ἐξκολλουθεὶ μέχρι τῶν τριῶν ἑκατομμυρίων . . . Αὐτοῦ ἐστάθη, καὶ τὸ ὄλον ὀμῶν κατακυρώθη ἐπ' ὀνόματι τοῦ Γιλβέρτου. . . Οἱ πάντες σπεύδοντες τὸν συμπιέζουν . . . Τὸ ὄνομα, τὸ ὄνομα τοῦ ἀγοραστοῦ; — Εἶνε μία Ἀμερικανίς, ἀποκρίνεται ὁ Γιλβέρτης, ὀνομάζεται κυρία Σκῶτ».

— Κυρία Σκῶτ! ἀνεφώνησεν ὁ Παῦλος.

— Τὴν γνωρίζεις; ἠρώτησεν ἡ μήτηρ του.

— Ἄν τὴν γνωρίζω! . . . ἂν τὴν! . . . καθ' ὄλου. . . Ἄλλὰ ἐπῆγα εἰς τὸν χορὸν τῆς πρὸ ἔξ μηνῶν.

— Εἰς τὸν χορὸν τῆς! . . . καὶ δὲν τὴν γνωρίζεις! . . . Τὶ μέρος λόγου λοιπὸν εἶνε αὐτὴ ἡ κυρία;

— Εἶνε χαριστάτη, ἐρασιμωτάτη, ἐξαισία, θαῦμα θαυμάτων!

— Καὶ ὑπάρχει κύριος Σκῶτ;

— Βεβαίως, ὑψηλὸς καὶ ξανθός. Ἦτο καὶ αὐτός εἰς τὸν χορὸν τῆς . . . Μοῦ τον εἶδειξάν . . . Ἐχαίρετιζεν ἀδιακρίτως δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ. Ἄλλὰ καθόλου δὲν διεσκέδαζε, σὰς βεβαίω. Μᾶς παρετήρει καὶ ἐφαίνετο λέγων: «Τὶ εἶν' ὅλοι αὐτοὶ εἰδῶ αἱ ἄνδρες. . . Τὶ θέλου ἐδῶ εἰς τὴν αἴθουσάν μου; . . .» Ἦθέλωμεν νὰ ἴδωμεν τὸν κύριον Σκῶτ καὶ τὴν μίς Πέρσιβαλ, ἀδελφὴν τῆς κυρίας Σκῶτ . . . Καὶ ἤξιζε, μὰ τὴν ἀλήθειαν, τὸν κόπον!

— Αὐτοὺς τοὺς Σκῶτ, εἶπεν ἡ κυρία Λαβαρδέν ἀποτεινομένη πρὸς τὸν κ. Λαρνὰν, τοὺς γνωρίζετε;

— Μάλιστα, κυρία, τοὺς γνωρίζω . . . Ὁ κ. Σκῶτ εἶνε Ἀμερικανός, τεραστίως πλούσιος, ἐλθὼν πέρυσιν εἰς Παρισίους νὰ ἀποκατασταθῇ. . . Εὐθὺς ὡς ἤκουσα τὸ ὄνομα του ἐνόησα ὅτι ἡ νίκη ἦτο βεβαιοτάτη· διότι ἡ οἰκογένεια Σκῶτ ἠγόρασε κατὰ πρῶτον ἐν Παρισίαις μέγαρον δύο ἑκατομμυρίων φράγκων πρὸς τὸ ἄσος τοῦ Μονσῶ.

— Μάλιστα κατὰ τὴν ὁδὸν Μουριλλου, εἶπεν ὁ Παῦλος, διότι, ὡς σας εἶπον, ἐπῆγα εἰς τὸν χορὸν τῶν. Ἦτο . . .

— Ἄφες λοιπὸν τὸν κ. Λαρνὰν νὰ ὁμιλήσῃ τώρα, καὶ ἔπειτα μᾶς διηγήσῃ τὴν ἱστορίαν τοῦ χοροῦ τῆς κυρίας Σκῶτ.

— Ἀποκατεστάθησαν λοιπὸν οἱ Ἀμερικανοὶ μου ἐν Παρισίαις καὶ ἤρχισε νὰ πίπτῃ χρυσὴ βροχή. Ὡς ἀληθεῖς ὀψιπλοῦτοι ἐσκόρπιζαν δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ τὰ χρήματα, διότι πρέπει νὰ εἰξούρετε ὅτι ἡ περιουσία των εἶνε μόλις χθεσινή. Διηγούνται ὅτι ἡ κυρία Σκῶτ πρὸ δέκα ἐτῶν ἐζήτηε ἐλεημοσύνην εἰς τὰς ὁδοὺς τῆς Νέας ὸρκης.

— Ἐζήτηε ἐλεημοσύνην!

— Οὕτω λέγου, κυρία. Ἐπειτα ὑπανδρεῦθι τὸν Σκῶτ, υἱὸν τραπεζίτου τῆς Νέας ὸρκης καὶ διὰ μιᾶς ἐκέρδισαν μίαν δίκην καὶ τὰ

χρήματα ήλθον εις τὰς χειράς των ὄχι εκατομμύρια, ἀλλὰ δεκάδες ὄλαι εκατομμυρίων. "Ήχουν ἐν Ἀμερικῇ, δὲν εἰζεύρω πού, ἀργυρωρυχέον, ἀκούετε, μεταλλεῖον σπύδατον, ἀληθινὸν μεταλλεῖον, μεταλλεῖον ἀργύρου. . . καὶ αὐτὸ τὸ μεταλλεῖον ἔχει ἀργυρον. . . "Α! νὰ ἰδῆτε τί πολυτέλεια θὰ ἀνατεῖλῃ εἰς τὸ Λογγεβάλ! . . . Ἡμεῖς θὰ φαινόμεθα πτωχοί, ὅλοι οἱ ἐδῶ πλούσιοι. Λέγουν ὅτι δύνανται νὰ ἐξοδεύουν καθ' ἡμέραν ἑκατὸ χιλιάδας φράγκων.

— Χαρὰ ἔς τοὺς γείτονας! ἀνεφώνησεν ἡ κυρία Λαβαρδέν. Μία ἐκεῖ τυχοδιώκτις! . . . Καὶ δὲν φθάνει τοῦτο, ἀλλὰ καὶ τὸ χειρότερον. . . μία αἰρετική, πάτερ Κωνσταντίε, διαμαρτυρομένη, προτεστάντις!

Αἰρετική! διαμαρτυρομένη! "Ω τὸν δύσμοιρον ἐφημέριον! Καὶ ἴσα ἴσα ὁ γηραιὸς τοῦτο εὐδὺς διανοήθη ἅμ' ἀκούσας τὰς λέξεις τοῦ κ. Λαρνάκ: μία Ἀμερικανίς, ἡ κυρία Σκῶτ. Ὡστε ἡ νέα δέσποινα τῆς ἐπαύλεως δὲν ἐμελλε νὰ φοιτᾷ εἰς τὴν ἐκκλησίαν! Διότι αὐτὸν τί τον ἐμελεν ἐὰν εἴχε δεκάδας καὶ μάλιστα δεκάδας εκατομμυρίων, ἀφ' οὗ δὲν ἦτο καθολικὴ! Δὲν θὰ ἐδάπτιζε τὰ παιδιά των χωρικῶν, καὶ τὴ παρεκκλήσιον τῆς ἐπαύλεως, ἐν ᾧ συχνάκις ὁ γηραιὸς ἐφημέριος προσεκαλεῖτο νὰ λειτουργήσῃ, ἐπέπρωτο νὰ μετασχηματισθῇ εἰς προτεστάντικόν προσευκτήριον, ἔνθα ἐμελλε νὰ ἀντηχῇ ἡ παγερὰ ὀμιλία ἱερέως τινὸς καλθίνου ἢ λουθηρανῶ.

Ἐν μέσῳ δὲ πάντων τῶν καταταθλιμμένων καὶ ἀπηλπισμένων, μόνος ὁ Παῦλος ἐφαίνετο περιχαρὴς καὶ φαιδρός.

— Ἐρασμιώτατη αἰρετική ὡπωσδήποτε! εἶπε, καὶ μάλιστα, ἂν θέλατε, δύο ἐρασμιώταται αἰρετικά! Πρέπει νὰ τὰς ἰδῆτε τὰς δύο ἀδελφὰς ἐρίπτους εἰς τὸ δάσος, ἀκολουθουμένης ὑπὸ δύο τῶσαν δὲ ἵπποκόμων. . .

— Ἐμπρός λοιπόν, Παῦλε, εἶπέ μας ὅτι εἰξεύρις, εἶπέ μας περὶ τοῦ χοροῦ. . . Πῶς ἐπῆγες εἰς τὸν χορὸν τῶν Ἀμερικανίδων;

— Ὅλωσ τυχαίως! . . . Ἦτο Τετάρτη καὶ ἡ θεία μου ἡ Βαλεντίνη ἐδέχετο τὴν ἐσπέραν ἐκείνην. Ἐπιστρέφω ἔς τὰς δέκα· ἀλλὰ πρέπει νὰ εἰξεύριτε ὅτι αἱ Τετάρται τῆς θείας μου Βαλεντίνης δὲν εἶνε πολὺ διασκεδαστικά. . . Μετὰ εἴκοσι λεπτὰ τῆς ὥρας βλέπω τὸν Ῥογήρον, ὅστις ἱεροκρυφίως ἠτοιμάζετο νὰ δραπετεύσῃ. Τὸν προφθάνω εἰς τὴν ἔξω θύραν καὶ προσπαθῶ νὰ τον κρατήσω. "Α! μὰ! μού λέγει, τῶν ἀδυνάτων! δὲν εἰμπορῶ νὰ μείνω. — Καὶ πού πηγαίνεις; — Εἰς τὸν χορὸν. — Τίνος; — Εἰς τοῦ Σκῶτ ἔρχεσθαι καὶ σύ; — Δὲν εἶμαι προσκεκλημένος. — Καὶ μήπως εἴμ' ἐγώ! — Πῶς! δὲν εἶσαι; — Ὁχι, θὰ ὑπάγω μ' ἕνα φίλον μου. —

Καὶ τοὺς γνωρίζεις ὁ φίλος σου τοὺς Σκῶτ; — Μόλις, ἀλλ' ἀρκετὰ ὥστε νὰ μας παρουσιάσῃ καὶ ἡμᾶς τοὺς δύο. . . "Ἐλα λοιπόν. . . Θὰ ἰδῆς τὴν κυρίαν Σκῶτ. — "Ω! τὴν εἶδα ἐπιπὼν εἰς τὸ δάσος. — Ὅταν εἶν' ἐπιπὼς δὲν ἔχει ἀνοικτὰ τὰ στήθη. . . δὲν εἶδες τοὺς ὄμους τῆς. . . καὶ ἴσα ἴσα τοὺς ὄμους τῆς πρέπει νὰ ἰδῆς. . . δὲν ὑπάρχει μέχρις ὥρας ἄλλο πρᾶγμα καλλίτερον ἐν Παρισίοις. . . Καὶ τί νὰ σὰς εἰπῶ! ἐπῆγα εἰς τὸν χορὸν. . . καὶ εἶδα τὰ κόκκινα μαλλιά τῆς κυρίας Σκῶτ. . . καὶ εἶδα τοὺς λευκοὺς ὄμους τῆς κυρίας Σκῶτ. . . καὶ ἐλπίζω νὰ τοὺς ἐπανίδω ὅταν θὰ γείνουν χοροὶ εἰς Λογγεβάλ. . .

— Παῦλε! ὑπέλαθεν ἡ κ. Λαβαρδέν δεικνύουσα αὐτῷ διὰ νεύματος τὸν γηραιὸν ἐφημέριον.

— "Ω! πάτερ Κωνσταντίε, ζητῶ συγγνώμην. . . Μήπως εἶπα τίποτε; . . . Δὲν πιστεύω. . .

Ὁ τάλας ἐφημέριος οὐδὲν ἤκουσε, διότι ἄλλο εἶχε τὸν νοῦν του. Ἐφαντάζετο καθ' ὅδον τὸν νέον ἐφημέριον τῆς ἐπαύλεως ἱστάμενον πρὸ ἐκείτης οἰκίας καὶ εἰσάγοντα ὑπὸ τὰς θύρας τομίδια προτεστάντικῶν βιβλίων.

Ἐξακολουθῶν ὁ Παῦλος τὴν διήγησιν του περιέγραψεν ἔνθους τὸ μέγαρον. . . Θαῦμα ἰδέσθαι.

— Ἀφιλοκαλία καὶ χονδροκοπία, ὑπέλαθεν ἡ κ. Λαβαρδέν.

— Καθόλου, μητέρα, καθόλου! οὔτε ἀφιλοκαλία οὔτε χονδροκοπία. . . Ἐπιπλα θαυμασία, ἐν τάξει μετὰ πολλῆς χάριτος καὶ πρωτοτυπίας. . . φυτοκομεῖον ἀπαράμιλλον, κατακλυζόμενον ὑπὸ ἠλεκτρικοῦ φωτός. Ἐντὸς τοῦ φυτοκομείου ἦσαν τὰ διάφορα ἀναφυκτικά, ὑποκάτω κληματαριῶς φορτωμένης σταφύλια. . . καὶ ἦτο Ἀπρίλιος. . . καὶ ὅστις ἤθελε εἶχε τὴν ἀδειαν νὰ κόψῃ! Τὰ σύμβολα τοῦ κοιλιλιδὸν θὰ ἤξιζαν τεσσαράκοντα χιλιάδας φράγκων. Καὶ ἦσαν πολύτιμα κοσμήματα, ζαχαροθήκαι, ἐξαισια ἀλλὰ κομψὰ πρᾶγματα, καὶ οἱ προσκεκλημένοι παρεκαλοῦντο νὰ τὰ κρατήσουν εἰς ἀνάμνησιν τοῦ χοροῦ. . . Ἐγὼ δὲν ἐπῆρα τίποτε, ἀλλὰ πλεῖστοι ὅσοι ἄλλοι δὲν ἐμειναν ὀπίσω. . . Τὴν ἐσπέραν ἐκείνην ὁ Ῥογήρός με διηγῆθη τὴν ἱστορίαν τῆς κυρίας Σκῶτ. . . διέφερον ὀλίγον τῆς ἱστορίας τὴν ὅποιαν διηγῆθη πρὸ ὀλίγου ὁ κ. Λαρνάκ. Ὁ Ῥογήρός μ' εἶπεν ὅτι τὴν κ. Σκῶτ τὴν εἶχον κλέψῃ μικρὰν σχοινοβάται, καὶ ὅτι ὁ πατήρ τῆς τὴν ἀνεκάλυψεν ἐν κινήτῳ σχοινοβατικῷ θεάτρῳ, πηδῶσαν σημαίας καὶ διερχομένην διὰ μέσου στεφανίων χαρτίνων. . .

— Σχοινοβάτις! ἀνεφώνησεν ἡ κ. Λαβαρδέν, πολὺ προτιμοτέρα ἦτο ἡ ἐπαῖτις.

— Καὶ ἐν ᾧ ὁ Ῥογήρός με διηγείτο τὸ νόστιμον τοῦτο διήγημα, ἔβλεπα ἐρχομένην ἀπὸ τοῦ βάλθους διαδρόμου τινὸς τὴν σχοινοβάτιδα ἐν τῷ μέσῳ θαυμασίων ταινιῶν καὶ τριχάπτων

καὶ ἐθαύμαζα τοὺς ὄμους τῆς, τοὺς λαμπροτάτους ἐκείνους ὄμους, ἐπὶ τῶν ὑπῳίων ἐκυματιζομένους περιδέραιον ἀδαμάντινον καὶ τί ἀδάμαντες ἦσαν ἐκεῖνοι! Φαντασθῆτε, ἔλεγον ὄλοι, ὅτι ὁ ὑπουργὸς τῶν οἰκονομικῶν ἐπόλησε κρυφίως εἰς τὴν κυρίαν Σκῶτ τὸ ἥμισυ τῶν ἀδαμάντων τοῦ στέμματος, καὶ οὕτω κατόρθωσε νὰ ἔχῃ τὸν παρελθόντα μῆνα περίσσευμα δεκαπέντε εκατομμυρίων. Ἦτο δὲ μεγαλοπρεπεστάτη ἡ μικρὰ ἐκείνη σχοινοβάτις ἐν τῷ μέσῳ τῆς ἀπειριγραπτοῦ λαμπρότητος.

Ὁ Παῦλος εἶχεν ὄρεξιν νὰ ἐξακολουθήσῃ, ἀλλ' ἡ μήτηρ του τὸν ἐκράτησε. Ἐνώπιον τοῦ σφόδρα δυσηρεστομένου κ. Λαρνάκ μετὰ παιδικῆς ἀφελείας ἀσυγχωρήτου ἐξέφραξε τὴν χαρὰν του, διότι ἐμελλε νὰ ἔχῃ γείτονα τὴν εὐμορφωτάτην Ἀμερικανίδα.

Ἐν τούτοις ὁ πατήρ Κωνσταντίος ἠτοιμάζετο νὰ ἐπανεῖθῃ εἰς Λογγεβάλ, ἀλλ' ὁ Παῦλος τὸν ἐκράτησεν ἰδὼν αὐτὸν ἐγειρόμενον.

— Ὁχι, ὄχι, πάτερ, εἶνε ἀμαρτία νὰ κάμετε ἄλλην μίαν φορὰν τὸν δρόμον αὐτὸν με τῶσιν ζέσταιν πεζός. Ἐπιτρέψατέ μοι νὰ σὰς συνοδεύσω ἐφ' ἀμαξίας. Πολὺ δυσχεροῦσμαι νὰ σὰς βλέπω καταλυπημένον κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον, καὶ θὰ προσπαθῆσω νὰ σὰς διασκεδάσω ὀλίγον. "Ω! ἄς εἰσθῆ καὶ ἅγιος, ἐγὼ πολλάκις με τῆς τρέλες μου σὰς κάμνω καὶ γελᾶτε.

Μετὰ ἡμίσειαν ὥραν ἀμφότεροί τε ἐφημέριος καὶ ὁ Παῦλος ἐφέροντο ἐφ' ἀμαξίας πρὸς τὸ χωρίον. Ὁ δὲ Παῦλος ἐλάλει, ἐλάλει, ἐλάλει, διότι δὲν ἦτο παρούσα ἡ μήτηρ του καὶ τὸν περιστεῖλλον ἢ χαρὰ του ἦτο ὑπέριμνος.

— Ὁχι, πάτερ Κωνσταντίε, κυττάξατε, δὲν ἔχετε δίκαιον νὰ θεωρῆτε τὰ πρᾶγματα τόσον τραγικά. . . Κυττάξατε τὴν φοραδίτσα μου πῶς καλπαίζει! πῶς ὑψώνει τὰ πόδια τῆς. Δὲν τὴν εἰξεύρισατε. Καὶ εἰξεύρισατε πόσον τὴν ἐπλήρωσα; Τετρακόσια φράγκα. Καὶ πού νὰ σὰς λέγω πού τὴν ἐξετρώπωσα! Ἀλλὰ κυττάξατε πῶς τρέχει. . . Ἀρκεῖ ἔπαξ νὰ πάρῃ δρόμον καὶ τρέχει τέσσαρας λεύγας τὴν ὥραν. Δὲν πιστεύω νὰ βιάζεσθε, θέλετε νὰ περάσωμεν μέσ' ἀπὸ τὸ δάσος; Θὰ σὰς ἀφελήσῃ νὰ ἀναπνεύσετε ὀλίγον καθαρόν ἀέρα. . . Ἐὰν εἰξεύρισατε πόσον σὰς ἀγαπῶ, πάτερ Κωνσταντίε, καὶ πόσον σὰς σέβομαι! Δὲν πιστεύω νὰ εἶπα πᾶρα πολλὰς ἀνοησίας πρὸ ὀλίγου ἐμπρός σας. Ἄλλως πολὺ θὰ δυσχεροῦσθω!

— Ὁχι, παιδί μου, τίποτε δὲν ἤκουσα.

Ὁ Παῦλος ἔστρεψε πρὸς τὰ δεξιὰ καὶ ἡ ἀμαξία εἰσῆλθεν ὑπὸ τὸ δάσος. Ἀναλαμβάνων δὲ τὴν πρῶτην φράσιν του:

— Σὰς ἔλεγον λοιπόν, εἶπεν, ὅτι δὲν ἔχετε δίκαιον νὰ θεωρῆτε τὰ πρᾶγματα τόσον τραγικά! Θέλετε νὰ σὰς εἰπῶ τί σκέπτομαι; Ὅτι ἐγείνει, ἐγείνει πρὸς μεγάλην εὐτυχίαν.

— Πρὸς μεγάλην εὐτυχίαν;

— Μάλιστα, πρὸς μεγάλην εὐτυχίαν. . . Προτιμῶ ἐγὼ νὰ εἶνε εἰς τὸ Λογγεβάλ οἱ Σκῶτ μᾶλλον παρὰ οἱ Γαλλάρδ. Δὲν ἠκούσατε πρὸ ὀλίγου τὸν κ. Λαρνάκ, ὅστις ἔλεγον ὅτι οἱ Σκῶτ σκαρπίζουν τὰ χρήματα ἀσυλλόγιστα. Δὲν εἶνε ἀσυλλόγιστος ὁ ἐξοδεύων, ἀσυλλόγιστος εἶνε ὁ κρύπτων τὰ χρήματά του. Οἱ πτωχοὶ σὰς—διότι εἶμαι βέβαιος ὅτι περὶ τῶν πτωχῶν σὰς πρὸ πάντων ἀπέπτεσθε—λοιπόν οἱ πτωχοὶ σὰς ἀπὸ σήμερον εἶνε ἀνθρώποι εὐτυχεῖς. Ἴδου ἡ γνώμη μου. Ἀλλὰ ἡ θρησκεία; . . . μάλιστα, ἡ θρησκεία. . . Δὲν θὰ ἐρχονται εἰς τὴν ἐκκλησίαν! Τοῦτο σὰς λυπεῖ, καὶ εἶνε φυσικόν, ἀλλὰ θὰ σὰς στέλλουν χρήματα, πολλὰ χρήματα. . . καὶ σὰς θὰ τὰ δέχεσθε καὶ θὰ ἔχετε πολὺ δίκαιον. Βλέπετε ὅτι δὲν μου λέγετε ὄχι. Βρογηδὸν θὰ πίπτουν τὰ χρήματα εἰς τὸ ἔξῃς. Κίνησις! θόρυβος! ὄχημα, ταχυδρόμοι κατασκονισμένοι, προσκλητήρια, κυνήγια, χοροὶ, πυροτεχνήματα. . . Καὶ ἐκεῖ, εἰς τὸ δάσος τοῦτο, εἰς τὴν δεινροστοιχίαν ἐδῶ, ὅπου τῶρα εὐρησκόμεθα, θὰ δύνανται νὰ ἀνευρίσκω ἴσως τοὺς Παρισίους πρὶν παρέλθῃ πολὺ χρόνος. Θὰ βλέπω συχνὰ τὰς δύο ἀμαξίας καὶ τοὺς δύο τῶδὰ ἵπποκόμους, περὶ ὧν ἔλεγον πρὸ ὀλίγου. Δὲν σὺς εἰξεύρισατε πόσον εἶνε κομψαὶ καὶ χαρίεσαι αἱ δύο ἀδελφαὶ ἐπιπῶ; Πρωίαν τινὰ εἰς τοὺς Παρισίους παρακολουθῶν αὐτὰς περιήλθον ἔλον τὸ δάσος τῆς Βουλῶνης. Ἀκόμη τὰς βλέπω. Ἐφόρου πῆλους ὑψηλοῦς φαίους καὶ σκέπην κοντὴν μαύρην κολλητὴν εἰς τὸ πρόσωπον, καὶ δύο μεγάλας ἀμαξίας καὶ μίαν μόνον ῥαφὴν ὀπίσω εἰς τὴν βίχην. . . καὶ πρέπει αἱ γυναῖκες νὰ ἔχουν σῶμα πολὺ κανονικόν διὰ νὰ φορῶν τοιαύτου εἴδους ἀμαξίας. . .

Ὁ ἐφημέριος ἀπὸ τίνος ἤδη ὥρας οὐδὲν προσεῖχεν εἰς τοὺς λόγους τοῦ Παύλου. Ἡ ἀμαξία ἔτρεγεν ἐντὸς δεινροστοιχίας λίαν μακρὰς καὶ εὐθείας. Κατὰ τὸ ἄκρον δὲ τῆς δεινροστοιχίας ταύτης ὁ ἐφημέριος ἔβλεπεν ἵππεα ἐρχόμενον καλπαζόντα.

— Κύτταξε, σὲ παρακαλῶ, εἶπε πρὸς τὸν Παῦλον, κύτταξε! σὺ ἔχεις ὀφθαλμοὺς καλλιτέρους. Σὺν νὰ εἶνε ὁ Ἰωάννης ἢ μήπως ἔχω λάθος;

— Μάλιστα, ὁ Ἰωάννης εἶνε, ἐγνώρισα τὴν ψαρὴν φοραδα του.

Ὁ Παῦλος ἠγάπα τοὺς ἵππους καὶ πάντοτε πρὶν παρατηρήσῃ τὸν ἵππεα παρατήρει τὸν ἵππον. Τῷ ὄντι ἦτο ὁ Ἰωάννης, ὅστις διακρίνας μακρόθεν τὸν ἐφημέριον καὶ τὸν Παῦλον, εἰνήνησεν εἰς τὸν ἀέρα τὸ πηλὸν του κεκοσμημένον διὰ δύο χρυσῶν σειραδίων. Ἦτο δὲ ὁ Ἰωάννης ὑπαλοχαγὸς τοῦ πυροβολικοῦ ἐν τῷ συντάγματι τῶν σταθμεύοντι ἐν Σουβίνῃ.

Μετ' ὀλίγας στιγμὰς ἴστατο πρὸ τῆς ἀμαξίας, καὶ ἀποτεινόμενος πρὸς τὸν ἐφημέριον:

ΤΟ ΕΤΟΣ 1000

[Απόσπασμα πραγματείας αναγνωσθείσης ἐν τῷ φιλολογ. Συλλόγῳ «Παρνασσῶ»].

Δ

Εἶνε περιεργον ὅτι εἰς τὴν ἐπικράτησιν χυδαίων προλήψεων συντείνει πολλάκις ἡ σύμπτωσις περιστάσεων τυχαίων, ἂν καὶ ἡ σύμπτωσις αὕτη ὑπάρχει μόνον κατ' ἐπιφάνειαν, ὃ δὲ θέλων νὰ ψυχολογήσῃ θὰ ἴδῃ ὅτι αἱ ὡς τυχαῖαι ἐλαμβάνονται περιστάσεις εἶνε ἀπεναντίας συντέπειαι φυσικαὶ τῆς καταστάσεως καὶ ὅτι στενὸς καὶ ἀπόκρυφος σύνδεσμος ὑφίσταται μεταξύ ταύτης καὶ ἐκείνης.

Κατὰ τὰς εὐαγγελικὰς προφητείας καὶ τὰς ἐπεξηγήσεις, σημεῖα πολλά ἐμελλον νὰ προηγηθῶσι τῆς τελευταίας ἡμέρας, ἀπαίσιαι δὲ συμφοραὶ, λιμοὶ καὶ λοιμοὶ καὶ θρώσεις καὶ πόλεμοι καὶ σφαγαὶ καὶ ἄλλα δεινὰ θὰ ἐνέσκηπτον ἐπὶ τῆς ἀνθρωπότητος· σημεῖα θὰ ἐφαίνοντο ἐν οὐρανῶσι καὶ ψευδοπροφήται θὰ ἠγαίοντο, πᾶρδρομοὶ τοῦ ἀρχοντος τοῦ σκότους. Πάντα ταῦτα σχεδὸν κατὰ γράμμα συνέβησαν, διότι οἱ ἀγροὶ καταστραφέντες καὶ ἐρημωθέντες ἐκ τῶν πολέμων καὶ τῶν ἐπιδρομῶν δὲν ἐσπάρησαν ὑπὸ τῶν ἐμφυθίων γεωργῶν, αἷτινες οὐδὲ κἂν ἐσκέπτοντο νὰ καλλιεργήσῃσι τὴν γῆν, ἀφοῦ τὸ ἔργον των ὕασσον ἢ βράδιον θὰ ἐματαιούτο Διὸ σιτοδεία δεινὴ ἐμάστισε τὴν ἀνθρωπότητα καὶ αἱ οὐνοὶ τῆς ἐβασίας ἐξῆπτον ἐπι μᾶλλον τὴν πυρὸς σουσαν αὐτῆς φαντασίαν. Ὁ λιμὸς ἐποίησε θραύσιν ἀνὰ πᾶσαν τὴν γῆν, ἐπικρατήσας ἰδίως ἐν τῇ Ἀνατολῇ, τῇ Ἑλλάδι, τῇ Ἰταλίᾳ, τῇ Γαλλίᾳ καὶ τῇ Ἀγγλίᾳ. Τὸ μῦθον τοῦ αἵτου, λέγει ὁ σύγχρονος ἱστορικὸς Γλαβέρ, ἐτιμᾶτο 60 χρυσῶν sols. Οἱ πλούσιοι ἐγένοντο ἰσχυροὶ καὶ ὄχλοι, οἱ πένητες κατέτρωγον τὰς βοτάνας, τὰς ρίζας καὶ τοὺς κλάδους τῶν δένδρων, τινὲς δὲ ἐφθάνον καὶ μέτρι τοιοῦτου σημείου μανίας, ὥστε φρικτὸν εἶπεν ἡ κατέτρωγον καὶ ἀνθρωπίνης σάρκας. Οἱ ἰσχυρότεροι μεταβαίνοντες εἰς τοὺς δρόμους ἐνήδρευον ὡς ἀγρία θηρία, ἐπέπιπτον κατὰ τῶν ἀσθενεστέρων, τοὺς διεμέλιζον καὶ τοὺς ἤσθιον. Ἄλλοι ἀπεπλάνων μικρὰ παιδιὰ, προσελκύνοντες αὐτὰ εἰς μέρη ἀπόκεντρα τὰ κατεβρόχιζον. Ἡ ἀνθρωποφαγία κατέστη ἀληθὲς πάθος καὶ κατῆντησαν τὰ ζῶα νὰ ὦσιν ἀσφαλέστερα τοῦ ἀνθρώπου ἢ εἰς τοσοῦτο δ' ἐφθασεν ἡ μανία αὐτή, ὥστε ἀπετόλμησέ τις δημοσίᾳ νὰ ἐκθέσῃ εἰς τὴν ἀγορὰν τῆς πόλεως Τοῦρνου σάρκας ἀνθρωπίνης πρὸς πώλησιν. Συληφθεὶς δὲν ἠρνήθη τὴν πρᾶξιν τοῦ καὶ ἐκείν ὡς, ἀλλ' ἐν τοσοῦτω ἄλλος τις μεταβάς νύκτωρ ἐξέθαψεν αὐτὴν ἐκείνην τὴν σάρκα, δι' ἣν κατεδικάσθη ὁ ἀνόσιος

— Ἐρχομαι, εἶπεν, ἐκ τῆς οἰκίας σου, νοννέ μου, καὶ μ' εἶπεν ἡ Παυλίνα ὅτι ἐπήγαγε εἰς Σουβινὴν διὰ τὴν πώλησιν. . . Λοιπὸν τίς τὴν ἠγόρασε τὴν ἔπαυλιν;

— Μία Ἀμερικανίς, κυρία Σκώτ.

— Καὶ τὸν Λευκὸν στέφανον;

— Ἡ αὐτὴ κυρία Σκώτ.

— Καὶ τὴν Ροζεραίνην;

— Ἡ κυρία Σκώτ καὶ αὐτήν.

— Καὶ τὸ δάσος. . . μήπως ἡ κυρία Σκώτ;

— Καλὰ το εἶπες, ὑπέλαθεν ὁ Παῦλος. . .

Καὶ τὴν γνωρίζω, τὴν κυρίαν Σκώτ. . . καὶ θὰ ἔχωμεν διασκεδάσεις εἰς Λογγεβάλ. . . Θὰ σε παρουσιάσω. . . Μόνον ὁ ἅγιος ἐφημέριος ἐπικράνη ὀλίγον. . . διότι εἶνε Ἀμερικανίς, πρωτεστόντης.

— Ἄ! ἀλήθεια, νοννέ μου. . . Ἄλλ' ἄς εἶνε περὶ τούτων ὀμιλοῦμεν αὖριον. Θὰ ἔλω νὰ φάγω μαζί σου, τὸ εἶπα εἰς τὴν Παυλίαν. Δὲν ἔγω τώρα καιρὸν νὰ σταθῶ, διότι εἶμαι τῆς ἐβδομάδος, καὶ ὀφείλω νὰ εἶμαι ἐντὸς τριῶν ὡρῶν εἰς τὸν σταθμὸν. . . Χαίρετε.

Καὶ ὁ μὲν ὑπολογιστὸς τοῦ πυροβολικοῦ ἀπεμακρύνθη καλπαζῶν, ἡ δὲ ἀμαξία ἐξηκολούθησε τὸν δρόμον τῆς.

— Τί παλληκᾶρι αὐτὸς ὁ Ἰωάννης ἰ, εἶπεν ὁ Παῦλος.

— ὦ! βέβαια.

— Δὲν ὑπάρχει ἄλλος καλλίτερός σου εἰς ὄλην τὴν ὑφήλιον.

— Ὅχι, βέβαια δὲν εἶν' ἄλλος ἰ, προσέθηκεν ὁ ἐφημέριος καὶ ἐστράφη ἵνα ἴδῃ τὸν Ἰωάννην, ὅστις ἠφανίζετο ἤδη εἰς τὸ δάσος.

— ὦ, εἰσθε σεῖς, πάτερ Κωνσταντίε.

— Ὅχι, ὄχι ἐγὼ δὲν εἶμαι.

— Θέλετε λοιπὸν νὰ σας εἶπω ἓνα λόγον; Δὲν ὑπάρχει εἰς τὴν ὑφήλιον ἄλλος καλλίτερος τῆς ἀγιωσύνης σου καὶ τοῦ Ἰωάννου. . . Ἄ! αὐτὸ εἶνε ἡ ἀλήθεια! . . . Κυττάξατε, κυττάξατε τί ὄρατος τόπος διὰ καλπασμόν ἰ! Ἄς τὴν ἀφήσω νὰ καλπαζῇ ὡπως θέλῃ.

Καὶ διὰ τῆς ἀκρας τῆς μάλιστα ἐθάψευσεν τὴν πλευρὰν τῆς φορβάδος, ἥτις ἤρχισε νὰ καλπαζῇ λαμπρότατα, ὃ δὲ Παῦλος περιχαρῆς ἀνεφώνησε:

— Μὰ κυττάξατε λοιπὸν πῶς ὑψώνει τὰ πόδια τῆς, πάτερ Κωνσταντίε! Κυττάξατε λοιπὸν πῶς ὑψώνει τὰ πόδια τῆς! Καὶ πόσον κανονικὰ ἴσῶν νὰ εἶνε μηχανή! Σκύψετε νὰ ἴδῃτε. . .

Καὶ ὁ γηραιός, χαριζόμενος τῷ Παύλῳ, ἐκυψεν ἵνα ἴδῃ πῶς ἡ φορβάς ὑψοῖται τοὺς πόδας. . . ἀλλ' εἶχεν ἀλλοῦ τὸν νοῦν του.

[Ἐἴς τὴν συνέχισιν.]

Τὸ πνεῦμα κόμνει χιλίας ἀνοήσις ὅταν δὲν συνοδεύεται ὑπὸ τῆς κρίσεως.

ἐκεῖνος καὶ τὴν ἔφαγεν, ἀνακαλύφθεις δὲ ὑπέστη τὴν αὐτὴν φρικτὴν ποινήν τῆς πυρᾶς. Ἐν τῷ δάσει τοῦ Μακῶν, παρὰ τὸν ναὸν τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Καστανέδου, ἀθλιὸς τις κτίσις καλύβην ἔσφαξε τὴν νύκτα τοῦς παρ' αὐτοῦ φιλοξενουμένους ὀδοιπόρους καὶ τοὺς ἔτραγεν. Εἰς τῶν περιπεσόντων εἰς τὸ ἀντρον τοῦτο τοῦ Κόκλωπος, νέος Ὀδυσσεὺς, παρετήρησε τὸν σωρὸν τῶν ἀνθρωπίνων ὀστέων καὶ κατορθώσας νὰ δραπετεύσῃ, κατέστησε γνωστὸν τὸ τελευτῶμενον ἀνοσιούργημα, ἀνευρέθησαν δὲ ἐντὸς τῆς καλύβης τεσσαράκοντα ὀκτὼ κρανία ἀνδρῶν γυναικῶν καὶ παιδῶν. Τοιοῦτο ἦτο τὸ μαρτύριον τῆς πείνης, ὥστε ἀνεμίγνυν μετὰ τοῦ ὀλίγου ἀλεύρου, ἐν κατάρθῳ μετὰ κόπου ἵ ἀποκτήσῃσιν, ἀργίλων καὶ ἔτρωγον, ὅπως πρᾶττους καὶ σήμερον οἱ μαῦροι τῆς Γουινέας καὶ τινες τῶν Ἰθαγενῶν τῆς Ἰθάκας, κατὰ τὸ λέγειν τοῦ Οὐμβόλδου. Εἰς τὰ δεινὰ δὲ ταῦτα προσετέθη καὶ ἄλλο· οἱ λύκοι ἀποθηριωθέντες ἐκ τῆς ἀφθόνου βορᾶς τῶν πτωμάτων, ἐπέπιπτον κατὰ τῶν ζώντων ἐμμανεῖς. Τὰ ἔχοντα ἀκόμη δυνάμεις τέκνα ἢ ἄλλα τῆς οἰκογενείας μέλη ἔσυρον τοὺς ἡμιθανεῖς γεννήτορας ἐντὸς λάκκου ὅπως ἀποδώσῃσιν ἐκεῖ τὴν ὑστάτην πνοήν, ἐπιπτον δὲ καὶ αὐτοὶ πολλάκις ἐξ ἀπελπισίας ἐντὸς τοῦ τάφου καὶ συνεθάπτοντο μετὰ τῶν φιλτάτων ἰ. Οὐδαμῶδες ἐπήρχετο συνδρομὴ ἢ προστασία. Οἱ ἱερεῖοι τῆς Γαλλίας συνελθόντες εἰς συνέδριον ἀπεφάσισαν ἵνα χορηγήσῃ τὴν μικρὰν βοήθειαν, ἣν ἠδύνατο νὰ παράσχωσι πρὸς μόνους τοὺς ῥωμαλεωτέρους, ὅπως ἀπομείνωσι καὶ τινες βραχίονες πρὸς καλλιέργειαν τῆς γῆς. Ἐπὶ 73 ἐπῶν, διηγεῖται ὁ ἀνωτέρω μνημονευθεὶς χρονογράφος, τὰ 48 ἔφερον εἰς τὸν κόσμον λιμοὺς καὶ ἐπιδημίας. Τὸ 987 μεγάλη ἐπὶ ἠλθεν ἐπιδημία μετὰ σιτοδείας. Τὸ 989 ἐπίσης ἐπὶ ἠλθε μεγάλη σιτοδεία· ἀπὸ τοῦ 990 μέχρι τοῦ 994 ἐπικράτησαν σιτοδεταὶ καὶ ἐπιδημῖαι φρικταί· ἀπὸ τοῦ 1000 δὲ μέχρι τοῦ 1059, ἕνεκα τῶν προηγουμένων συμφορῶν τῶν παραλυσσῶν τὰς δυνάμεις τοῦ ἀνθρώπου, ἐπηκολούθησαν συνεχεῖς οἱ λιμοὶ μετ' ἀποτροπαίων ἐπεισοδίων ἀνθρωποφαγίας καὶ ἐπιδημῖαι βδελυραὶ καὶ θνησιμότης ἀνυπολόγιστος ἰ.

Διότι ἡ πείνα καὶ ἡ κακὴ διαίτα συνήργει εἰς τὴν γένεσιν φοβερῶν δερματικῶν καὶ ἄλλων παθήσεων καὶ εἰς τὴν διάδοσιν λοιμωδῶν ἐπιδημιῶν, ὧν τὸ μῶλυσμα κυρίως προήρχετο ἐξ Ἀσίας καὶ μετεδίδοτο ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἀπὸ τῶν συνοδῶν τῶν ἐπιστρεφόντων ἐκ Παλαιστίνης προσκυνητῶν. Κατὰ τὰς τελευταίας ἔτη τοῦ ἰ αἰῶνος τοιαύτη τῆς φρικτῆς ἐπιδημῖα ἐνέσκηψεν ἐν Γαλλίᾳ καὶ ἠρήμωσε σχεδὸν πᾶσαν τὴν Ἀκυιτανίαν. Καθὰ ὁ χρονογράφος Γλαβέρ διηγεῖται, κρῦφιον πῦρ κα-

4. Michelet. Hist. de France, Tom. II, p. 197.

τεβίβρωσε τὸ σῶμα καὶ τὸ ἐξήραινεν, ἀπεσπᾶντο δὲ καὶ κατέπιπτον τὰ προσβαλλόμενα μέλη· μία νύξ καὶ μόνη ἤρκει ὅπως ὁ προσβληθεὶς ἀποθάνῃ. Τὸ κακὸν τοῦτο ἀπεκλήθη πῦρ τοῦ ἁγίου Ἀτταρίου καὶ πᾶθος τῶν φλεγομένων (mal des ardents), ἀνεφάνη δὲ πολλὰκις κατὰ τὸν μεσαίωνα μετὰ ἤττονος ἐκάστου σφοδρότητος, ἕως οὗ ἐξηφανίσθη. Οἱ ταλαίπωροι προσβαλλόμενοι ἐκ τῶν τοιούτων νόσων μετέβαινον κατὰ πολυπληθεῖς συνοδίας ὅπως προσκυνήσῃσι τὰ ἐν διαφόροις ναοῖς ἢ μοναῖς ἱερὰ κειμήλια καὶ ἐπικαλέσωνται τὴν χάριν αὐτῶν, ἰδίως δὲ συνέτρεχον εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ ἁγίου Μαρτίνου ἐν Λιμόγγῃ, συνωθοῦντο περὶ τὴν θύραν τοῦ ναοῦ, συσσωρεύοντο ἐντὸς καὶ ἐπὶ τῆς θύρας τοῦ ἱεροῦ ἱδρύματος καὶ δυσωδίας. Παλλοὶ τῶν ἀτυχῶν τούτων ἀπέθνησκον ἐντὸς τῶν ναῶν, ἐνῶ ἤσπαζοντο ἐν κατανοίῃ τὰ ἱερὰ κειμήλια, ἀτῖνα ὡς ἀλεξιτήρια τῶν δεινῶν ἐκόμιζον ἐπιτήδες ἐκ Μεσημβρίας οἱ ἐπίσκοποι. Τοιοῦτον δὲ τρόπον ἐνέπνευον τὰ δεινὰ ταῦτα, ὥστε οἱ σκαιοὶ καὶ ἀδικοὶ δυνάσται καὶ οἱ ἀπληστοὶ τιμαριούχοι γενόμενοι θεοσεβεῖς κατὰ τὴν τελευταίαν ὥραν συνήλθον καὶ συναμολόγησαν εὐσεβῆ συμφωνίαν ἵνα τηρῶσι τὴν ἀρετὴν καὶ τὴν δικαιοσύνην, ὅπως ἀποτρέψωσιν ἀπ' αὐτῶν τὴν ὀργὴν τοῦ Κυρίου. Οἱ δεσπότης ἀπηλευθέρουν τοὺς δούλους αὐτῶν, οἱ πλούσιοι παρεχώρουν ἐκουσίως τὰ πλοῦτη αὐτῶν τῇ Ἐκκλησίᾳ, ἥς ἐνώπιον ταπεινῶς ὑποκύπτοντες ἀπέθετον τὴν μάχαιραν τῆς ἀλληλεκτονίας εἰς τὴν θήκην. Κατὰ τὸν ἐν Λιμόγγῃ ἐπικρατήσαντα λοιμὸν, οἱ εὐπατρίδοι τῶν περιχώρων προσέπεσον τοῖς ἐπισκόποις, ὡρκίσθησαν νὰ μὴ οἰκισποιοῦνται πλέον τὰ ὑπάρχοντα τῶν ἐκκλησιῶν καὶ νὰ μὴ ἐπιτίπτωσι καὶ ληστρεύωσι τοὺς ὀδοιπόρους, τοὺς ταξιδεύοντας ὑπὸ τὴν προστασίαν κληρικῶν συνεφώνησαν δὲ κατὰ τὰς ἁγίας ἡμέρας τῆς ἐβδομάδος, ἥτοι ἀπὸ τῆς ἐσπέρας τῆς Τεσάρτης, μέχρι τῆς πρωίας τῆς Δευτέρας, ὅπως «μῆδεὶς ἵτολμῇ ν' ἀρκᾶσῃ τι βιαίως ἢ νὰ ἱκανοποιήσῃ νοιονδήποτε ἀτομικὸν πάθος ἐκδικήσεως, ὅστις δὲ ἤθελε τολμήσῃ νὰ παραβῇ τὴν κοινήν ταύτην ἀπόφασιν νὰ καταδικάζηται εἰς θάνατον ἢ νὰ ἐξορίζηται ἐκ τῆς χώρας του, ἀποπεμπόμενος καὶ ἐκ τῆς χριστιανικῆς κοινότητος». Ἡ συμφωνία αὕτη ἀπεκλήθη «La trêve de Dieu».

Σημεῖα δ' ἐν τῷ οὐρανῷ δὲν ἔλειψαν βεβαίως, διότι καὶ κομήτης τις θὰ ἐπεφάνη, καὶ ἐκλείψεις ἡλίου καὶ σελήνης θὰ συνέβησαν, καὶ βόρειόν τι σέλας θὰ ἐπορεύετο τὸν οὐρανὸν καὶ μέτεωρα ἢ βολίδες θὰ ἔλαμψαν εἰς τὸ στερέωμα. Τὰ φαινόμενα ταῦτα τῆς φύσεως, ὧν οἱ νόμοι ἐπὶ πολλοὺς αἰῶνας ἐμελλον νὰ ἀπομείνωσιν ἀγνωστοί, ἀφοῦ καὶ σήμερον τὰράττους

τούς ἀμαθείς, φαντάσθητε τίνα ἐπιτροπὴν εἶχον ἐπὶ τοῦ πνεύματος τῶν ἀνθρώπων τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, οἵτινες πάντες τὰ ἄλλα εἶχον ἐστραμμένα ἀπαύτως πρὸς τὸν οὐρανόν, ἀναμένοντες τὸ σύνθημα τῆς ἀναποφύκτου καταστροφῆς. Ἄλλως τε ὑπάρχουσι καὶ χρονογράφοι ἀναφέροντες εἰδήσεις μᾶλλον συγκεκριμένους περὶ τῶν οὐρανίων σημείων. Ὁ Σιγερτὸς γὰρ περὶ τῶν οὐρανίων σημείων ἀνεψύχῃ ὁ γράφει, ὅτι μετὰ σφοδρὸν σεισμὸν ἀνεψύχῃ ὁ οὐρανὸς καὶ ἐπερῆν κατὰ τὰς καλένδας τοῦ Ἰανουαρίου, περὶ ὧραν ἐνάτην τῆς νυκτός, κομήτης λάμπων ὡς μέγας πυρὸς, χέων τὴν ἐπὶ τῆς γῆς λάμπιν, ὥστε ἐξεθάμβωνεν οὐ μόνον τοὺς ἐν ὑπαίθρῳ μένοντες, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἐντὸς τῶν οἰκιῶν. Ἐπειτα τὸ χάσμα τῶν οὐρανῶν ἐκλείσθη καὶ ἐθεάθη σχῆμα ὄψεως ἢ δραστικῆς, οὗ ἡ κεφαλὴ ἐμεγεθύετο ἀπαύτως οἱ δὲ πόδες (;) ἐφαίνοντο κυανοί. Λυπηρὸν ὅτι τὰ πράγματα ταῦτα δὲν συμβαίνουσι πλέον σήμερον καὶ μένουσι ἡσυχά τὰ νεῦρα τῶν ἀστρονόμων ἀπὸ τοῦ Φλαμαριῶν μέχρι τοῦ ἡμετέρου κ. Κοκκίτου. Πλὴν οὐδὲν τὸ παραδειξὸν ἂν οἱ ἐσκοτισμένοι ὀφθαλμοὶ καὶ ἡ πυρῆσσοσα φαντάσια τινῶν διέκρινε τοιαῦτα ἐν τῷ οὐρανῷ σημεῖα, ἀφοῦ ἄλλοι ἐβλεπον ἐπὶ τῆς γῆς μὲ ἀνοικτούς ὀφθαλμοὺς ὁράματα παραδοξότερα. Ὁ διάβολος, ἀνυπόμονος νὰ λάβῃ τὴν ἀνήκουσαν αὐτῷ μερίδα καὶ ἀποκτῶν θάρρος ἐνεκα τῆς τεταραγμένης καταστάσεως τῶν ἀνθρώπων, ἐπεσκέπτετο ἀπρόσκλητος τοὺς πιστοὺς, καὶ κατὰ προτίμησιν τοὺς μοναχοὺς, ἐν τοῖς κελίοις αὐτῶν, χωρὶς νὰ λάβῃ τὸν κόπον καὶ ἄναιδῆς νὰ προστρέξῃ εἰς τίνα τῶν συνήθων αὐτοῦ μεταμορφώσεων, ἀλλὰ παρουσιαζόμενος ὑπὸ τὴν φρικτὴν αὐτοῦ ὄψιν. Ὁ χρονογράφος Γλαβὲρ διηγεῖται κατὰ τρόπον μὴ ἐπιδεχόμενον ἀμφισβήτησιν τὴν γενομένην αὐτῷ παρὰ τοῦ διαβόλου ἐπίσκεψιν, περιγράφει δὲ τὸν ἔκτακτον ἐπισκέπτην ὡς ἀκολουθῶν: «Ἐνεφανίσθη ἐνώπιόν μου ἐκ τοῦ ἀντιθέτου μεμέρους τῆς κλίνης ἡ μορφή ἀνθρωπίσκου δυσειδέστατου· τὸ ἀνάστημά του ἦτο μέτριον, ὁ βλαμὸς λεπτός, τὸ πρόσωπον ἰσχνότατον, οἱ ὀφθαλμοὶ του καταμέλανες, ὑπὸ μέτωπον ἐρρυθιδωμένον, ἡ ρίς πεπισμένη, τὸ στόμα προέχον καὶ τὰ χεῖλη παχέα, ὁ πάγων μικρὸς καὶ ὑπ' αὐτὸν ἐφύετο γένειον τράγου, τὰ ὦτα ὀρθία καὶ ὀξεῖα, ἡ κόμη ἀνάμαλος καὶ αἰχμηρὰ, οἱ ὀδόντες ὡς κυνὸς, τὸ κράνιον ἐξέχον, ἔχων ὕβον εἰς τὸν ὠρακὸν καὶ εἰς τὴν ῥαχίν, ἡσείων ὑπὸ τὰ ῥυπαρὰ ἐνδύματα τοὺς γλουτοὺς, ὅστις μὲ βίαια καὶ ταχέα κινήματα ἀρπάσας τὴν ἀκρὰν τοῦ στρώματος, ἐφ' οὗ ἐκλείμην, ἔσειε φρικτῶς τὴν κλίνην. . . » Ἡ μόλις πρὸ τινῶν μηνῶν ἐφευρεθεῖσα στιγμιαία φωτογραφία δὲν θὰ ἦτο ἱκανὴ νὰ παρασχημα-

4. Baronius. Annales Ecclesiastici.

πτομαρεστέραν εἰκόνα, καὶ ἀφοῦ μὲ τὴν ἀκριβείαν ἠδυνήθη ν' ἀπεικονίσῃ τὸν ἐπισκέπτην του ὁ δεινότερος μοναχὸς, ἐπιτρέπεται ἡμῖν νὰ συμπεράνωμεν ὅτι αἱ σχέσεις αὐτοῦ μετὰ τοῦ διαβόλου θὰ ἦσαν καὶ συχνότεραι καὶ στενότεραι ἀφ' ὅσον ζητεῖ νὰ παραστήσῃ.

Οἱ δὲ ψευδοπροφῆται, οἱ ἀναφανέντες κατὰ τὰς παραμονὰς τοῦ ἀπαισίου ἔτους, ἐνισχύσαντες διὰ τῆς ἐμφανίσεως αὐτῶν τὴν κοινὴν δοξασίαν ἦσαν πολλοὶ τὸν ἀριθμὸν· οἱ μᾶλλον ἔξιοι λόγου ὅμως ἦσαν δύο. Ἡ ἐμφάνις αὐτῶν θὰ ἦτο σελις κομικὴ ἐν τῷ μέσῳ τοῦ πενήμου συνόλου, ἐμποιοῦσα ἰλαρότητα καὶ θυμῆδιαν διὰ τῆς χονδροειδοῦς γελοίας ἰδιότητος αὐτῶν, ἂν δὲν ἐπέβαλλε πιγὴν εἰς τὴν φαιδρότητα ἢ λυπηρὰ σκέψις ὅτι οἱ ταλαίπωροι ἐκεῖνοι ὑπῆρξαν ὄνματα τῆς ἐποχῆς καὶ ὅτι τὰς φρένας αὐτῶν εἶχε σαλεύσει ἢ ἐπικρατούσα ἐξάψις καὶ ἡ γενικῶς ἐν τῷ κόσμῳ ἐπικρατούσα παθολογικὴ κατάστασις. Ὁ εἰς αὐτῶν Λεουτάριος καλούμενος, χωρικὸς ἐκ τοῦ χωρίου Βερτύ, τῆς περιουσίας τοῦ Σαλῶν, ἐφαντάσθη ὅτι ἐνῷ ἐκοιμήτο ἐν τῷ ἀγρῷ του κατέπιε σιγῆνος μελισσῶν. Φυσικὴ τοῦτου συνέπεια θὰ ἦτο νὰ καταστῇ κυψέλη ἀπεναντίας κατέστη προφῆτης· ἤρχισε νὰ κηρύττῃ τὴν ἀγγελίαν τοῦ σώματος, ἀπέπεμψε τὴν σύζυγόν του, συνέτριψεν ἕνα σταυρὸν τοῦ χωρίου, ἐπαναστατικῶς δὲ πρεσβύτων ἀρχῆς παρεκίνησε τοὺς χωρικοὺς νὰ μὴ πληρώσωσι τὸ ὑποχρεωτικὸν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν διδόμενον δέκατον ἐκ τῶν εισοδημάτων. Τὸ τελευταῖον τοῦτο ἰδίως, ὡς πληγῶνον ἀπευθείας τὸ βαλάντιον ἐξώργισε τὸν ἐπίσκοπον, ὅστις μεταπεμφόμενος τὸν προφῆτην ἐπετίμησεν αὐτόν· ἴσως δὲ βραδύτερον θὰ ἐπέσυρεν οὗτος οὐχὶ ἀπλῆς ἐπιτίμησις, ἀλλὰ πῦρ καὶ κεραυνοὺς ἐπὶ τῆς κεφαλῆς του, ἂν προλαμβάνων φαίνονται δὲν ἐπιπτεν ἐντὸς φρεάτος, ἐνθα ἐπνίγη. Οὕτω ὁ ἀτυχὴς προφῆτης, ὁ πλήρης ἐμπνεύσεως καὶ μελισσῶν, εὖρεν οἰκτρὰν τύχην ὑδρίας διερωγίας. Ὁ ἕτερος ἦτο ὁ Βιλιγάρδος ἐκ Ραβέννης, ἔπρεπε δὲ νὰ εἶνε καὶ παραδοξότερα ἢ παραφροσύνη του, ἀφοῦ ἦτο γραμματικὸς, ἦτο λογιώτατος. Οὗτος μελετῶν ἀκαταπαύτως τοὺς Λατίνους συγγραφῆς, εἶδε κατ' ὄναρ τοὺς τρεῖς ποιητὰς Βιργίλιον, Ὀράτιον καὶ Ἰουβενάκην, οἵτινες ἠύχαριστησαν αὐτόν ἐπὶ τῆ προσοχῇ, δι' ἧς ἤξιον τὰ ἐαυτῶν ἔργα, τῷ παρήγγειλαν δὲ ν' ἀρχίσῃ διδάσκων καὶ κηρύσσων ὡς δόγματα πᾶν ὅ, τι ἔγραψαν αὐτοὶ ἐν ταῖς ποιήσεσιν. Κύριος οἶδε ὅποια θὰ ἦτο τοῦ κόσμου ἡ ὄψις ἂν ἡ παραδόξος καινοτομία τοῦ Βιλιγάρδου ἐγκαθιδρύετο, ἂν ἐλευθέρωντο δόγματα αἱ φαντασιοπληξίαι τῶν ποιητῶν καὶ ἂν ἐτίθεντο ὡς βῆσις τοῦ νέου θρησκευματος ἰδιότροποι τινες ὁρέξεις ἀπαντῶσαι εἰς τὰ Γεωργικὰ τοῦ Βιργιλίου ἢ ἢ ἐπίχαρις ὑποκρισία τοῦ

Ὀράτιου ἢ αἱ πικρόχυλοι διαθέσεις τοῦ Ἰουβενάκη, θιασώτου τῆς ἀρχαίας βωμικῆς τραχύτητος! Τὰ φρενοκομῆα ἦσαν ἄγνωστα τῇ ἐποχῇ ἐκείνῃ καὶ ὁ ἀτυχὴς Βιλιγάρδος καταδικασθεὶς ὑπὸ τοῦ ἀρχιεπισκόπου Ραβέννης ἐπλήρωσε πολὺ ἀκριβῶς τὰς νοερὰς σχέσεις μετὰ τῶν Λατίνων ποιητῶν. Τὸ περίεργον ὅμως καὶ τὸ χαρακτηρίζον λίαν πιστῶς τὴν ἐκρυβὸν ψυχολογικὴν κατάστασιν τῶν ἡμερῶν ἐκεῖνων εἶνε ὅτι ἡ τόσον μαρὰ διδασκαλία τοῦ ἀτυχῆτος παραφρονοῦ εὖρε παλυπληθεῖς ὀπαδοὺς καὶ προσηλύτους ἐν Ἰταλίᾳ! Ἄλλ' ἢ Ἐκκλησία δὲν ἐπαίξε κατὰ τοὺς καιροὺς ἐκεῖνους. Ἡ τραγεῖα καὶ βάρβαρος τοῦ ἀνθρώπου φύσις ἀκόμη δὲν ἠδύνατο νὰ ἐννοήσῃ τὸ πνεῦμα καὶ νὰ ἐκτελέσῃ τὰ παραγγέλματα τῆς χριστιανικῆς ἐπεικειᾶς καὶ ἀνεξικακίας. Οὐδ' ἡ ἰδέα τῆς προσεχούς συντελείας ἐπράνε τὴν ψυχὴν τῶν διοικούντων τὴν Ἐκκλησίαν, ἀλλ' ἀπεναντίας παρῶνε τὸν σκληρὸν αὐτῶν ζῆλον καὶ ἔκαστος ἐσπευδε ἀμειλίχτως, τοὺς αἰρετικούς καταδιώκων, νὰ ἐξασφαλιστῇ ἐαυτοῦ τὴν εὐνοίαν τοῦ φοβεροῦ κριτοῦ. Καὶ δὲν προσέτρεχον εἰς μόνον τὰ πνευματικὰ ὄπλα. Διὰ πύρος καὶ σιδήρου κατεστράφησαν οἱ ἐν Ἰταλίᾳ ὀπαδοὶ τοῦ Βιλιγάρδου αἰρετικοὶ τινες ἀναφανέντες ἐν Σαρδηνίᾳ καὶ πειραθέντες νὰ μεταδώσωσι τὰς ἐαυτῶν δοξασίας εἰς τοὺς ἐν Ἰσπανίᾳ πιστοὺς ἐξωλοθευθήσαν μέχρις ἐνός καὶ πολλοὶ Μανιχαῖται ἐκόσμησαν, μετὰ καρτερίας ἀξιοθαυμάστου ἐμμείναντες ἐν ταῖς ἐαυτῶν πεποιθήσεσι καὶ ὑποστάσεις γενναίως τὸ μαρτύριον.

Οὕτω πρὶν ἢ γέννηται αἰμακτῆρ ἡ σελήνη, τὸ αἷμα ἐφαίνισσε τὴν γῆν καὶ πρὶν ἢ τὸ οὐράνιον πῦρ καταστρέψῃ τὴν κτίσιν, αἱ τυραὶ τῶν μαρτύρων ἐπέχεον ἐπ' αὐτῆς ἀπαισίαν ἀναλαμπήν.

[Ἐπιτα τὸ εἶδος]

X. ANNIROD.

Ο ΑΝΘΡΩΠΟΣ

ἐν τῇ ἀρχηγῶν αὐτοῦ καταστάσει

Ἡ νόησις ἀναπτύσσεται παρὰ τοῖς ἀνθρώποις εἰς λίαν διάφορον βαθμὸν. Παρὰ τοῖς ἀγρίοις, ὡς παρὰ τοῖς πάλαι λαοῖς, αὕτη κείται ἐν ταπεινῇ καταστάσει. Ἐξοχος παρατηρητῆς, ὀμιλῶν περὶ τῶν Βοσχιμῶν, παρατηρεῖ ὅτι τὰ ὄντα ταῦτα οὐδέποτε κατέδειξαν ἕαν δύνανται νὰ σκεφθῶσιν ἢ οὐ. Μεταξὺ τῶν Κοραάδων τῆς Βρασιλίας μάτην τις ζητεῖ τὰς λέξεις, αἵτινες ἐκφράζουσι τὰς περὶ φυτῶν, ζώων κττ. ἀφρημένους ἰδέας. Οἱ Ἰνδιάνες τῆς Βρα-

1. Henrlon. Cours Historie d'Ecclesiastique, Tom. XIX, p. 578. — Baronius, Annales Ecclesiastici.
 2. Henrlon. Cours d'Hist. Eccles. — Fleury Histoire Ecclesiastique, Tom. VIII, § 84-88.

αιλίας δὲν δύνανται ν' ἀριθμῶσιν ἐπέκεινα τῶν δύο. Οἱ Δαμάροι δὲν ἀριθμοῦσι πλέον τῶν τριῶν, ὅποταν δὲ θέλωσι νὰ ἐκφράσωσι τῆσαρα μεταχειρίζονται τοὺς δακτύλους, εἰς ἀληθῆ δ' ἀμηχανίαν περιέρχονται, ὅποταν θέλωσι νὰ ἐκφράσωσιν ἀνώτερον τίνα ἀριθμὸν.

Οἱ κατὰ τοὺς πάλαι χρόνους βίωσαντες ἄγριοι οὐδαμῶς ὑπῆρξαν νοημονέστεροι τῶν νῦν· διότι γινώσκωμεν ὅτι διητῶντο ἐν τοῖς σπηλαίοις, κατεῖχον σκευὴ λίθινα ἢ ἐκ κεράτων ἐλάφου, καὶ ἄγνωστα ἦσαν αὐτοῖς τὰ μέταλλα, ὡς καὶ γραφὴ τις οἰαδίησθε.

Ἀφ' ἐτέρου καὶ τὰ ζῶα ἐκτελοῦσι πράξεις, τὰς ὁποίας δὲν πρέπει νὰ θεωρήσωμεν ὀρμηφύτους. Μεταξὺ τῶν ζῶων τούτων οἱ πιθῆκοι μεταχειρίζονται ῥόπαλα κ' ἐξακοντίζουσι ῥάβδους, ξύλα ἀκανθώδη καὶ λίθους κατὰ τῶν ἐχθρῶν αὐτῶν, ὡς ἐπίσης θραύουσι διὰ λίθων τὰ κελύφη καρῶν κτλ. Ὁ Τριγλοδύτης (Χιμπαντζῆς) κτίζει καλύβας κατ' οὐδὲν διαφερόντως ἐκεῖνων ἐν αἰς τοιοῦται ἀγρίοι. Ἡ νόησις τοῦ κυνὸς εἶνε τοῦ πᾶσι γνωστῆ. Ἄλλ' ὅποια διαφορὰ μεταξὺ τῶν ζῶων καὶ τῶν ἀγρίων ἀφ' ἐνός καὶ τῶν πεπολιτισμένων ἀνθρώπων ἀφ' ἐτέρου. Ὅποια ἀπόστασις μεταξὺ τῆς ἀμβλύτητος τῶν πρώτων καὶ τῆς διανοητικῆς δυνάμεως τοῦ Ἰουλίου Καίσαρος, τοῦ Ναπολέοντος Α' καὶ τοῦ Γεωργίου Κυβιέρου! Ἀνθρώποι τινες ἔχουσι εἰδικὸν πνεῦμα, λ. χ. ἄλλοι μὲν εἰς τὰ μαθηματικὰ, ἄλλοι δὲ εἰς τὴν ποίησιν, ἢ εἰς τὴν μουσικὴν, ἢ εἰς τὰς γλώσσας· παρόμοια δὲ πνεύματα ἀναφαίνονται συχνάκις καὶ ἐν προῶν ἡλικίᾳ.

Γλώσσα. Τὸν ἀνθρώπον δύναται τις νὰ ἀποκαλέσῃ τὸ ὀμιλῶν ζῶον, διότι μόνος αὐτὸς ἔχει σαφῆ διάλεκτον καὶ λέξεων ἀφθονοῦσαν. Παρατηρητέον ὅτι ἡ γλώσσά τῶν ἀγρίων εἶνε λίαν ἀπλῆ καὶ πτωχὴ. Οὕτω ἡ διάλεκτος τῶν Βεδάων (Beddah) ἐν τῇ Κεϋλῶν περιέχει μόνον τὰς φράσεις ἐκείνας, αἵτινες ἀκούσι πρὸς ἔκφρασιν τῶν ἀπλουστερῶν φυσικῶν ἀντικειμένων.

Ἐν τῇ ἀνθρωπολογικῇ σπουδῇ τῶν λαῶν λίαν ἀναγκαῖον εἶνε νὰ ἐξίστασθαι τοὺς χαρακτηρισμοὺς, τοὺς ὁποίους παρουσιάζει ἡμῖν ἡ γλώσσα, ὅποταν δὲ βλέπωμεν δύο φύλα συμφωνοῦντα πρὸς ἀλλήλα, κατὰ τὴν φυσικὴν κατασκευὴν καὶ τὴν γλῶσσαν, δυνάμεθα νὰ πεισθῶμεν περὶ τῆς ἀρχικῆς αὐτῶν ἐνότητος. Οὐχ ἦττον εἰς τὸν χαρακτῆρα τοῦτον δὲν πρέπει νὰ ἀποδίδεται μεγίστη σπουδαιότης, διότι γινώσκωμεν ὅτι μετὰ αἰῶνων παρελθούσιν ἡ γλώσσα τροποποιεῖται κ' ἐπαισιθῆτως μεταβάλλεται, ἐνῷ τοῖναντιον ποσούτων ἀνεπαίσθητως καὶ βραδέως ἀλλοιοῦται ὁ ὀργανισμὸς, ὥστε ἐνομοσθη ἀναλλοίωτος.

Ὅποταν δύο συζῶντα φύλα συμμιγνύωνται

άλλήλοις, ὁ φυσικὸς τύπος ἀλλοιοῦται μὲν ἕνεκα τοιαύτης ἐπιμειξίας, ἀλλὰ μετὰ πολλὰς γενεὰς, ἐπανέρχεται εἰς τὸν ἀρχικὸν τύπον τοῦ ὑπερισχύοντος φύλου. Τὸ τοιοῦτον οὐδόλως συμβαίνει εἰς τὰς δύο γλώσσας αὐτῶν, διότι δύναται ν' ἀφανισθῇ ἡ τοῦ ὑπερισχύοντος φύλου καὶ νὰ ἐπιζήσῃ ἡ τοῦ ὑποχωρηθέντος.

Καίτοι ἡ φιλολογία δὲν παρέχει τῷ ἀνθρωπολόγῳ μεγίστης σπουδαιότητος ἐνδείξεις, οὐδὲν ἦττον καθίσταται ἀπαραίτητος εἰς τὴν ἱστορικὴν μελέτην τῶν φυλῶν. Μόνῃ ἡ φιλολογία δύναται νὰ ἀδηγήσῃ τὸν ἀνθρωπολόγον ὁπῶς ἀνιχνεύσῃ, μετὰ πολλῶν αἰῶνων παρέλευσιν, τὰς ὁδοὺς τὰς ὁποίας φύλον τι διέτρεξε κατὰ τὰς μετακινήσεις αὐτοῦ, καὶ νὰ ὑποδείξῃ τὰ ἄλλα ἐκεῖνα φύλα, μεθ' ὧν ἤλθεν εἰς ἐπαφήν.

Συγγραφεὺς τις θεωρεῖ τὴν γλῶσσαν ὡς τὴν μόνην βᾶσιν τῆς ταξινομήσεως τοῦ ἀνθρώπου, ἀλλὰ τοῦτο εἶνε ὑπερβολή. Εἰς αἰθίοψ δύναται νὰ ἐκμάθῃ τὴν ἀγγλικὴν εἰς διάστημα ὀλίγων μηνῶν καὶ νὰ λησμονήσῃ τὴν ἰδίαν γλῶσσαν ἐντὸς ὀλίγων ἔτων, ἀλλὰ τὸ κρανίον αὐτοῦ θὰ μείνῃ ἐπὶ πολλὰς γενεὰς κρᾶνον αἰθίοπος. Οἱ κάτοικοι τοῦ Νικαραγούα καὶ τοῦ Ἐκουαδῶρ ἔχουσι ἰδίαν διάλεκτον συνισταμένην κατὰ τινὰς γλωσσολόγους ἐξ ἀραβικῶν καὶ ἰσπανικῶν λέξεων. Στρέφοντες ἀφ' ἑτέρου τὴν προσοχὴν ἡμῶν ἐπὶ τὰ ζῷα, παρατηροῦμεν ὅτι ἡ ἀλόπηξ ὑλακτεῖ ὡς κύων, καὶ ὅτι αἱ ἄρκτοι διαφόρων διακριτικῶν εἰδῶν ὠρύονται κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον. Καίτοι λοιπὸν ἡ γλῶσσα εἶνε σπουδαῖον ἀνθρωπολογικὸν στοιχεῖον, δὲν δύναται νὰ θεωρηθῇ οὐδὲν ἦττον ὡς μόνη βᾶσις ταξινομήσεως, ἀπομακρύνουσα τὸν ἀνθρώπον ἀπὸ τοῦ κυρίως ζῴου βασιλείου.

Γραφή. Ὁ ἀνθρώπος μόνος γινώσκει τὴν γραφήν, οὐδ' ἐπὶ στιγμὴν δὲ δύναται τις ν' ἀμφισβᾶλῃ ὅτι ἡ ταχεῖα αὐτῆς πρόοδος ἐπετελέσθη ὑπὸ τῆς ἀνθρωπότητος. Ἴσως οὐδὲν ἀνθρώπινον φύλον κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ λίθου ἐγίνωσκε νὰ ἐκθέτῃ τὰ γεγονότα ἔστω καὶ διὰ τῆς ἀτελοῦς συμβολικῆς μεθόδου· τὸ τὰ μάλιστα δ' ἐκπληττον τάνυν τοὺς ἀγρίους εἶνε ἡ ἀκατανόητος αὐτοῖς μέθοδος, δι' ἧς οἱ Εὐρωπαῖοι συγκοινωνοῦσι διὰ μελαίνης τινὸς γραμμῆς ἐπὶ τεμαχίου χάρτου χαρακτηρισμένης. Οἱ Μινατὰρ τῆς βορείου Ἀμερικῆς ἰδόντες τὸν Catlin ἀναγινώσκοντα ἐφημερίδα, ἠπέρουν τί νὰ σκεφθῶσι, συνεπέρανεν δ' ἐπὶ τέλους ὅτι ἦτο ἀλεξιτήριον φάρμακον τῶν ὀφθαλμικῶν νόσων, καὶ εἰς αὐτῶν τὴν ἠγώρασεν ἀντὶ μεγίστου ποσοῦ. Το ἔθιμον τοῦτο τῆς γραφῆς ὡς θεραπευτικὸν μέσον ἐπικρατεῖ πρὸ παντὸς ἐν Ἀφρικῇ, ἐνθα αἱ ἱερεῖς καὶ οἱ γόητες γράφουσι δέησιν τινὰ ἐπὶ τεμαχίου ξύλου, πλύνουσιν

εἶτα αὐτὸ καὶ δίδουσι τὸ ὕδωρ εἰς τοὺς ἀσθενεῖς ἵνα πίνωσιν αὐτὸ.

Ὅπόσον δὲ ἀκατανόητος εἰς ἀγρίους τινὰς εἶνε ἡ γραφή, γίνεταί δῆλον ἐκ τοῦ ἔξης ἀνεκδότου. Εἰς ἱερικόστολος ἀπέστειλεν ἕνα ἀγρίον εἰς τινὰ συναδέλφον αὐτοῦ, ἵνα τῷ φέρῃ ὀλίγους ἄρτους, τῷ ἔδωκε δὲ καὶ ἐπιστολήν τινὰ ἐν ἣ ἀνέφερε τὸν ἀριθμὸν τῶν ἄρτων ἐκείνων. Ὁ κομιστὴς ἔφαγε μέρος τῶν ἄρτων καὶ παρέδωκε τὴν ἐπιστολήν ἐκείνην, ἣτις ἀπεκάλυπτε τὴν πράξιν αὐτοῦ. "Ἄλλοτε εἶχεν ἐπιφορτισθῆ νὰ φέρῃ τέσσαρας ἄρτους, ἀλλ' ἐκείνος ἔφαγε τοὺς δύο, ἀφοῦ προηγουμένως ἐκρυψεν ὑπὸ λίθον τὴν ἐπιστολήν, καὶ τοῦτο διότι ἐνόμιζεν ὅτι διὰ τοῦ τρόπου ἐκείνου δὲν ἤθελεν ἀποκαλυφθῆ ἡ νῆα αὐτοῦ κλοπῇ, διότι ἡ ἐπιστολὴ δὲν τὸν εἶδε τρώγοντα τὸν ἄρτον.

Τὴν γραφὴν παρὰ τισιν ἀγρίοις ἡ ἡμισαγρίοις λαοῖς εὐρίσκουμεν ἐν ὅλως ἀρχαίῳ καὶ ἀτελεῖ καταστάσει. Τὰ πρῶτα σημεῖα, διὰ τῶν ὁποίων ἀνεκίοντι τις πρὸς ἄλλους τὰς ἑαυτοῦ ιδέας ἢ ὑπεβούθει τὴν μνήμην αὐτοῦ, ἦσαν ὅλως ὕλικα, λ.χ. λίθοι κατὰ διαφόρους τρόπους ἐρριμένον, ἢ τομαὶ ἐπὶ δένδρων, ἢ κόμβος νήματος περὶ δάκτυλον τῆς χειρὸς. Ὁ τελευταῖος οὗτος τρόπος διεσώθη μέχρι σήμερον, πολλὰκις δὲ βλέπομεν ἀνθρώπους δένοντας κόμβον εἰς τὸ ῥινόμακτρον αὐτῶν, ὅπως ἀναμνησθῶσι γεγονόσ τι ἢ ὑπάσχεσιν δοθεῖσαν. Πραδύτερον τὰ ἀντικείμενα εἰκονίζοντο διὰ σχημάτων, εἰς τὰ διάφορα δὲ ταῦτα σχήματα ἐδόθη ἰδιαιτέρα σημασία· τοιοῦτο τρόπον εἶτα παρήχθη ἡ ἱερογλυφικὴ γραφή. Μετὰ ταῦτα τὰ ἱερογλυφικὰ σημεῖα ἀντικατεστάθησαν διὰ τοῦ ἀλφαβήτου, ἐν τῷ ὁποίῳ ἕκαστος σημεῖον ἔχει ἰδίαν προφορὰν, ἐνῶ ἄλλοτε ἦσαν σύμβολα. Οὕτω λ.χ. τὸ O ἦτο τὸ σημεῖον τοῦ ἡλίου, εὐρίσκομεν δ' αὐτὸ ἐν ταῖς λέξεσιν οἱ τῶν Φοινίκων, ἐν τῷ βοί τῶν Λατίνων, ἐν τῷ Ionno τῶν Γερμανῶν κτλ.

Τὰ αἰσθήματα καὶ ἡ ἐκφρασις αὐτῶν. Ὁ γάμος καὶ οἱ δεσμοὶ συγγενείας υἱοῦ μετὰ τῶν γονέων αὐτοῦ φαίνονται ἡμῖν τοσοῦτον φυσικοὶ καὶ προφανεῖς, ὥστε ὑποχρεοῦμεθα νὰ θεωρήσωμεν αὐτοὺς ὡς οὐσιώδεις χαρακτηρισμοὺς τοῦ ἀνθρωπίνου γένους. Δὲν συμβαίνει ὅμως οὕτω καὶ παρὰ ταῖς ἀπολιτεῦτοις λαοῖς. Αἱ κατώτεραι αὐταὶ φυλαὶ δὲν ἔχουσι τὴν ἱεραμεθεῖαν τοῦ γάμου· ὁ ἀληθὴς ἔρωσ εἶνε σχεδὸν ἀγνωστος αὐτοῖς ἢ κεῖται ἐν ταῖς ποταπωτέροις φάσεσιν.

Ἐν Υαρίβα τῆς Ἀφρικῆς ὁ γάμος τελεῖται παρὰ ταῖς ἰθαγενεῖς μετὰ παραδόξου ἀδιαφορίας· ὁ συζυγικὸς ἔρωσ εἶνε πάντῃ ἀγνωστος ἐν τοιοῦτῳ ζητήματι. Οἱ κάτοικοι τῆς Κιταχόγκ τῆς Ἰνδίας θεωροῦσι τὸν γάμον ὡς ἀπλήν ζωικὴν ἐνότητα· δὲν ἔχουσι τὴν ἐλαχίστην

περὶ ἔρωτος ἰδέαν, οὐδὲ γινώσκουσι τί ἐστὶ συζυγικὴ ἀφοσίωσις. Μεταξὺ τῶν Γαλλοκροῦ τῆς Παραγουάης, οἱ τοῦ γάμου δεσμοὶ εἰσι τοσοῦτον ἀσήμαντοι, ὥστε ὅποταν τὰ δύο μέρη αἰσθάνονται ἀμοιβαίαν δυσἀρεσκείαν, διαζεύγνυται ἀφ' ἑαυτῶν χωρὶς νὰ προσδράμωσιν εἰς νόμους. Ἐν Αὐστραλίᾳ αἱ γυναῖκες θεωροῦνται ὡς δούλαι, κ' ἐπὶ τῇ ἐλαχίστῃ αἰτίᾳ τύπονται καὶ διατρυπῶνται διὰ τῆς αἰχμῆς τῆς λόγγης.

Ἡ παιδοκτονία εἶνε συνήθης παρὰ τοῖς ἀγρίοις καὶ τοῖς Ἰνδοῖς, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τῆς βορείου Ἀμερικῆς. Κοινοτάτη ἐπίσης ἀπαντᾷ καὶ παρὰ τοῖς Ὀτεντότοις καὶ οὐδαμῶς θεωρεῖται ὡς ἐγκλημα. Τὰ θῆλεα εἰσι τὰ συνηθέστερα θύματα, ὅποταν δὲ γυνὴ τίκτη δίδυμα τὸ δυσμορφώτερον τούτων θάπτεται ζῶν. Οὕτω καὶ παρὰ τοῖς Μαύροις καὶ τοῖς περισσοτέροις τῶν Πολυνήσιων ἦτο κοινὸν ἡ παιδοκτονία.

Οὐδὲ ἡ στοργὴ τῶν υἱῶν πρὸς τοὺς γονεῖς εἶνε γενικὴ καὶ τιμαλφῆς εἰς ὅλους τοὺς λαοὺς. Παρὰ τοῖς Ὀτεντότοις, ὅποταν ἀνὴρ τις ἢ γυνὴ, δὲν δύναται ἕνεκα τῆς προθεβηκυίας αὐτοῦ ἡλικίας νὰ ἐργασθῇ, ἢ νὰ παράσῃ πλεόν ἐκδούλωσιν τινὰ, ἐξορίζεται ὑπὸ τοῦ φύλου αὐτοῦ καὶ φυλακίζεται ἐν μονήρῃ τινὶ καλύβῃ, μὲ μικρὰν προμήθειαν ζωοτροφῶν· οὐδεὶς παρέχει αὐτῷ τὴν ἐλαχίστην συνδρομὴν, ἀποθνήσκει δὲ ὑπὸ τῆς πείνης ἢ κατασπαράσσεται ὑπὸ τῶν θηρίων. Παρὰ τοῖς ἀγρίοις ἡ πατροκτονία δὲν εἶνε ἐγκλημα· οἱ γονεῖς φονεύονται συνήθως ὑπὸ τῶν υἱῶν, καὶ οἱ γέροντες πείθονται τότε ὅτι ἐπέστη ἡ στιγμή τοῦ θανάτου αὐτῶν.

Τὰ συμβάντα ταῦτα ἤθελον φανῆ ἡμῖν ἐπίθονα, ἐὰν μὴ ἀρηγοῦντο ταῦτα ἀξιόπιστοι περιηγηταί. Ἀποδεικνύουσι δὲ ὅποια ἀποχωρίζεται ἀπόστασις τὸν ἀγρίον ἀπὸ τοῦ πολιτισμένου. Ἡ συζυγικὴ ἀγάπη καὶ ἡ μητρικὴ καὶ θυικὴ στοργὴ εἰσὶν εὐγενὴ καὶ συνάμα φυσικὰ αἰσθήματα παρὰ τοῖς πολιτισμένοις λαοῖς. Καὶ ὅμως ὡς πρὸς τὰ αἰσθήματα ταῦτα ὁπόσοι ἀνθρώποι δὲν ὑπολείπονται τῶν ζῴων!

Ἡ ἀνθρωποφαγία ὑπᾶρχε κατὰ παρελθόντας χρόνους καὶ ἐνασκειται καὶ σήμερον ἐπὶ ὑπὸ διαφόρων λαῶν. Κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Στράβωνος εἰ Ἰρλανδοὶ ἦσαν ἀνθρωποφάγοι. Ὁ Ἅγιος Ἰερώνυμος διηγέται ἡμῖν ὅτι οἱ Σαῶτοι, καίτοι εἶχον βόας καὶ χοίρους εἰς τὴν διαθεσιν αὐτῶν, οὐδὲν ἦττον ἐτρώγον ἀνθρώπινον κρέας. Καὶ σήμερον ἡ ἀνθρωποφαγία ἐνασκειται νομίμως ὑπὸ τινῶν λαῶν. Οἱ ἰθαγενεῖς τῆς Γῆς τοῦ Πυρός ὅποταν συλλαμβάνωσιν ἐν μάχῃ αἰχμαλώτους ὀπταῖοι καὶ τρώγουσιν αὐτούς. Καὶ οἱ Νεο-Ζηλανδοὶ εἰσὶν ἐπίσης ἀνθρωποφάγοι. Συμβᾶν φρικτὸν ἔλαθε χώραν ἐν ἔτει 1857. Τὸ ἱστιοφόρον Salt-Hall ἐνασχῆσε παρὰ τὴν νῆσον Ροσέ-

λην, ἐνθα ἐζήτησαν ἀσυλον οἱ νεκροὶ οὐκίνας συνεποσούντο εἰς ἑκατοντάδας τινὰς. Ἄλλ' αὐθροεὶ προσεβλήθησαν ὑπὸ τῶν ἀνθρωποφάγων ἰθαγενῶν. Οἱ ὀλίγοι περισσθέντες ἀφηγοῦνται ὅτι τινὲς τῶν αἰχμαλωτισθέντων συντρόφων αὐτῶν κατεβουθήθησαν παραχρῆμα μετὰ τὴν μάχην. Παρὰ τισι τὸ φοικῶδες ταῦτο ἔθιμον προέρχεται ἐξ ἐπιθυμίας ἐκδικήσεως· μόνον τοὺς ἐν μάχῃ αἰχμαλωτισθέντας πολέμιους τρώγουσι· παρ' ἄλλοις προέρχεται ἐξ ἀποτροπαιοῦ δεισιδαιμονίας. Ἐν τῇ Νοτίῳ Ἀμερικῇ οἱ Καπαναγοῦοι ὀπταῖοι τοὺς νεκροὺς αὐτῶν καὶ καταβιβρώσκουσι νομίζοντες ὅτι ἀποτείνουσιν αὐτοῖς ὑψίστην τιμὴν. Ἀνθρωποφάγοι ὑπάρχουσι ἐν τῷ ἐσωτερικῷ τῆς Ἀφρικῆς, ἐν τῇ μεσημβριῇ Ἀμερικῇ, ἐν πολλαῖς νήσοις τῆς Μαλαισίας καὶ τῆς Πολυνησίας καὶ τέλος ἐν αὐταῖς ταῖς Ἰνδοῖς. Ἐξετάζων τις τ' ἀνωτέρω καταλήγει εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι τὰ εὐγενέστερα τῶν αἰσθημάτων εἰσὶν ἢ ὅλως ἀγνωστα εἰς τὸν ἀγρίον ἢ ὑπερβαλλόντως τεταπεινωμένα.

Μεταξὺ τῶν διαφόρων τρόπων δι' ὧν ἐκφράζει τὰ αἰσθήματα αὐτοῦ ὁ ἀνθρώπος, ἰδιαιτέρας χρῆζουσι μινίας ὁ θρήνος, ὁ γέλωσ καὶ ἡ αἰδώς. Ἐὰν νεογνὰ φωνάζουσι, πλὴν δὲ διακρῦουσι τ' ἀληθῆ δάκρυα ἐμφανίζονται ὅτε μὲν ἐν ἡλικίᾳ 20 ἡμερῶν, ὅτε δὲ ἐν ἡλικίᾳ ὀλίγων μηνῶν. Οἱ ἀγριοὶ εἰσὶν ὡς τὰ νήπια, κλαίουσι διὰ μηδαμινὴν αἰτίαν, ἀλλὰ μικρὰ τις ἀφορμὴ μεταβιβάζει αὐτοὺς ἀπὸ τοῦ θρήνου εἰς τὸν γέλωτα. Οἱ κάτοικοι τῆς Γῆς τοῦ Πυρός μεταπίπτουσιν ἀπὸ τοῦ θρήνου εἰς σπασμωδικὸν γέλωτα, ὅποταν βλέπωσιν ἀντικείμενόν τι ὅπερ διασπιδάξει αὐτοὺς ὁπωσδήποτε. Καὶ μεταξὺ τῶν Εὐρωπαϊῶν ὑπάρχει ποιά τις διαφορὰ· ὡς διαβεβαιούται, οἱ Ἄγγλοι κλαίουσι σπανιώτερον τῶν ἄλλων λαῶν· τοιαύτη διαφορὰ παρατηρεῖται καὶ μεταξὺ τῶν δύο φύλων· ἡ γυνὴ θρηνεῖ εὐκολώτερον τοῦ ἀνδρός. Ἀλλὰ τὰ δάκρυα δὲν ἐκχέονται πάντοτε ὑπὸ σημαντικῆς ἢ ἠθικῆς αἰτίας· δύναται τις νὰ διακρῦσῃ ἐξ ὑπερβαλλούσης χαρᾶς, ἀλλὰ διακρῦει καὶ ἕνεκα ἀπλέτου γέλωτος ἢ ἐκ βίαιας βῆχός. Ὁ γέλωσ εἶνε κυρίως χαρᾶς σημεῖον· καὶ καθὼς ἅπαντα τ' ἀνθρώπινα φύλα διακρῦουσιν ἐκ τῆς θλίψεως, οὕτως ἅπαντα ἐπίσης γελῶσιν ἐκ τῆς εὐθυμίας. Τὰ νήπια δὲν γελῶσι κατὰ τὰς πρώτας μετὰ τὴν γέννησιν ἡμέρας· ὁ γέλωσ ἐκδηλοῦται ὅτε μὲν κατὰ τὸν πρῶτον μετὰ τὴν γέννησιν μῆνα, ἐνίοτε δὲ μετὰ τρεῖς ἢ τέσσαρας ἀπὸ τῆς γεννήσεως μῆνας. Ὅποταν ἡ ψυχὴ εἶνε περιχρῆς καὶ τὰ ἐλαχίστα πράγματα κινῶσι τοῦ ἀνθρώπου τὸν γέλωτα.

Ἡ ἐρυθρότης τέλος εἶνε ὁ χαρακτηριστικώτερος τρόπος κατὰ τὴν τῆς αἰδοῦς ἐκφρασιν. Τὸ νήπιον δὲν ἐρυθρεῖ· ἡ αἰδώς ἐκδηλοῦται συνήθως μετὰ τὴν παιδικὴν ἡλικίαν· αἱ γυναῖκες ἐρυθρεῖσι εὐκολώτερον τῶν ἀνδρῶν.

Ἠθική. Φρονουσί τινες ὅτι οὐδὲν ἀνθρώπινον φύλον εἶνε ὀλοσχερῶς ἠθικοῦ αἰσθηματος ἄμορον, ἀλλ' ἡ τῶν περιηγητῶν μαρτυρία καταδεικνύει ἐσφακμένην τοιαύτην ἰδέαν. Οἱ κάτοικοι τῶν νήσων Ἀνδαμάν δὲν ἔχουσιν ὡς εἰκὸς αἰσθηματικὴν αἰδημοσύνην, τὰ δ' ἔθιμα καὶ αἱ πράξεις αὐτῶν δὲν διαφέρουσι τὸ παράπαν τῶν ἑξῶν τῶν κτηνῶν. Οἱ Ἰασημίτες ἀγνοοῦσι τί ἐστὶ ἠθική. Ἡ δολοφονία παρ' αὐτοῖς δὲν εἶνε τυχαία, εἶνε συνήθης, συστηματικὴ καὶ θεωρεῖται παρ' αὐτῶν ὡς ἐν τῶν σπουδαίων τοῦ βίου συστατικῶν. Ἐν τῇ νήσῳ Βάννα Λεβοῦ ὀλίγοι εἰσὶν οἱ ἄνδρες ἐκείνοι καὶ γυναῖκες, οἱ μὴ διαπραττοντες δολοφονίαν τινὰ συνήθως· ἐκεῖ τὸ πρῶτον μάθημα ὑπερ δίδωσιν ὁ πατήρ πρὸς τὸν υἱὸν εἶνε τὸ τύπτειν τὴν μητέρα αὐτοῦ. Οἱ Ταχιτικοὶ δὲν ἔχουσι νόμους, οὐδὲ δικαστήρια· εἰς ἀγρίους Αὐστραλιανὸς ἐρωτηθεὶς ὑπὸ Βύρων· πάλαι, τί ἐστὶ καλὸν καὶ τί κακόν, ἀπελθὼς ἀπεκρίνατο· «Καλὸν μὲν εἶνε τὸ νὰ φάγη τις τὸν ἐχθρόν του, κακόν δὲ νὰ φαγῶθῃ ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ». Εἰς Ρογκαστουρά της Αὐστραλίας φωνάζει κλέπτων καὶ ἐρωτηθεὶς ὑπὸ περιηγητοῦ ἐάν δὲν ἐφοβήτο τὴν τιμωρίαν τῶν θεῶν· «Αἱ οὐχί, ἀπήντησεν, ὅτε οἱ θεοὶ ἦσαν ἐπὶ τῆς γῆς, ἐπραττον τὸ αὐτὸ, οἱ δὲ γονεῖς ἀπαιτοῦσι νὰ τοὺς μιμῶνται οἱ υἱοὶ αὐτῶν». Ἐν τῇ ἀνατολικῇ Ἀφρικῇ, ἀγνοοῦσι τί ἐστὶ συνειδότος τύψις· ὁ κλέπτης εἶνε τοῖς πᾶσι σεβαστός, ὁ δὲ δολοφόνος θεωρεῖται ἥρωας.

Θρησκεία. Συγγραφεῖς τινες ἰσχυρίζονται ὅτι δὲν ὑπάρχει λαὸς ἀνευ θρησκείας· ἀλλ' ἡ ἰδέα αὕτη καταπολεμήθη ὑπὸ τῆς μαρτυρίας πολλῶν καὶ ἐξιππίστων περιηγητῶν. Οἱ κάτοικοι τῶν νήσων Ἀνδαμάν οὐδεμίαν ἔχουσι περὶ ὑπερτάτου τινὸς ὄντος ἰδέαν, οὔτε θρησκευμα, οὐδὲ πιστεύουσιν εἰς μέλλουσαν τινὰ ζωὴν. Οἱ Αὐστραλιανοὶ δὲν ἔχουσι συστηματικὸν τι θρησκευμα, οὔτε λατρείαν τινὰ· ἀλλὰ πολλοὶ τούτων πιστεύουσιν εἰς τὰ κακοποιὰ πνεύματα καὶ γενικῶς φοβῶνται τὸ σκότος καὶ τὰ φαντάσματα. Οἱ Φιγιανοὶ θεωροῦσι τοὺς θεοὺς ὡς ὄντα ὑποκείμενα εἰς τὰ αὐτὰ ὡς ἐκείνοι πάθη. Ἡ κυριωτέρα τῶν Νεο-Ζηλανθῶν θεότης ἦτο ἀγρίως τις ἀνθρωποφάγος. Οἱ Ἑσκιμῶι της Γρηλανθίας οὐδὲν προσθεύουσι θρησκευμα, οὔτε εἰδωλολάτραι εἰσὶν. Οἱ Ἰνδοὶ της Παραγουάης δὲν εἶχον θρησκευτικὰς ἰδέας· εἰς τὴν αὐτὴν ὑπέκεινται κατηγορίαν καὶ οἱ Παταγόνες καὶ οἱ κάτοικοι της Γῆς τοῦ Πυρός καὶ οἱ Νικμ-Νιάμ της μέσης Ἀφρικῆς.

Οἱ ἀγριοὶ θεωροῦσι σχεδὸν πάντοτε τὰ πνεύματα ὡς ὄντα κακοποιὰ, κακοποιῶν δὲ θεωρεῖται ἐπίσης καὶ πᾶν τὸ μὴ ἀνήκον εἰς τὴν φυλὴν αὐτῶν ὄν. Οἱ Ὀπεντότοι δὲν ἔχουσι τὴν ἐλαχίστην περὶ ἀγαθοεργοῦ τινὸς θεότητος ἰδέαν· τὸναντίον πιστεύουσιν εἰς κακοποιὸν τι

πνεῦμα, ὑπερ ἀποστέλλει αὐτοῖς τὰς νόσους, τὸν θάνατον καὶ πᾶσαν ἄλλην συμφορὰν. Ἐν τῇ Βιργινίᾳ καὶ τῇ Φλωρίδι ἐλάτρευον τὸ κακόποιον πνεῦμα καὶ ἐν πάσῃ αὐτῶν πράξει προσεπάθον νὰ ἐξλιεώσωσι τὴν ὀργὴν αὐτοῦ. Ὅτε ὁ Βούρτων ὠμίλησε περὶ Θεοῦ εἰς τοὺς Μαύρους της ἀνατολικῆς Ἀφρικῆς, ὠρμησεν ὅπως τὸν φονεύσωσι, διότι τὸν ἐθεώρουν τὸν αἰτίον ὄλων τῶν κακῶν, τὰ ὅποια ἐπληττον αὐτοῦ· καὶ τὰ ζῶα αὐτῶν.

Ἐνῶ βάρβαροι τινες ἢ ἀγριοὶ λαοὶ οὐδὲν ἔχουσιν ἄλλο θρησκευμα, εἰμὴ τὸν φόβον μόνον τῶν κακοποιῶν πνευμάτων, ἄλλοι πάλιν λατρεύουσι τάντικειμενα ἐκεῖνα, τὰ ὅποια προξενούσιν αὐτοῖς ἐντύπωσιν, ἔχουσι δὲ καὶ εἰδωλα παρ' ὧν ζητοῦσι νὰ ἐκπληρωθῇ πόθος τις αὐτῶν· ὅποταν δὲ δὲν τυγχάνουσι τοῦ ποθυμένου τύπτουσι καὶ κακοποιοῦσι τοὺς ἐφροστούς ἐκείνους θεοὺς. Δίκην διαδεδομένη εἶνε ἐπίσης παρὰ τοῖς ἀγρίοις ἡ πρὸς τὰ ζῶα λατρεία. Κατὰ τοὺς πάλαι χρόνους ὁ ὄφις ἐλάτρευετο ἐν Αἰγύπτῳ, Ἰνδίᾳ, Φοινίκῃ καὶ Βαβυλωνίᾳ· σήμερον λατρεύουσιν αὐτὸν ἐν Ἀσίᾳ καὶ ἰδίως ἐν Περσίᾳ, Κεϋλάνῃ, καὶ τέλος οἱ Καλκούχοι ἐπίσης ἐν τισὶ τῆς Ἀφρικῆς μέρεσι, λ.χ. ἐν τῇ ἄνω Αἰγύπτῳ, ἐν Ἀβυσσινίᾳ καὶ ἐν Γουινεᾷ· τέλος λατρεύουσι τὸν ὄφιν οἱ Περουβιανοὶ, οἱ Καραίθαι κτλ. της Ἀμερικῆς. Πολλὰ ἄλλα ζῶα λατρεύονται παρὰ διαφόρων λαῶν· οὕτω λ.χ. ἐν Ἀμερικῇ οἱ Ἐρυθρόδερμοι λατρεύουσι τὴν ἄρκτον, τὸν βόνασον, τὸν λαγῶν, τὸν λύκαν καὶ πτηνὰ τινὰ ἔτι. Ὁ βουὸς εἶνε ἱερός ἐν τῇ Ἰνδίᾳ καὶ Κεϋλάνῃ, ὡς ἐν Μαδαγασκάρ ὁ κροκόδειλος.

Διαδεδομένη εἶνε ὡσαύτως παρὰ τοῖς ἀγρίοις ἡ λατρεία τοῦ ἡλίου, τῆς πελῆνης καὶ τῶν ἀστρων, ὡς ἐπίσης τῶν δένδρων, τῶν δασῶν, τῶν ὀρέων καὶ τῶν ποταμῶν, καὶ ἡ τῶν βράχων τέλος. Ἐν Γαίτῃ ὁ βασιλεὺς καὶ ἡ βασίλισσά εἰσιν ὄντα θεοὶ, καὶ οὐδεὶς κρίνεται ἄξιος νὰ μεταχειρισθῇ τὰ σκεύη ἢ ἄλλο τι αὐτῶν ἀντικείμενον. Τὸ ὄμμα αὐτῶν καλοῦσι νέφους τοῦ οὐρανοῦ· τὴν φωνὴν αὐτῶν καλοῦσι βροντὴν, τὴν δὲ λυχνίαν ἦτις φωτίζει τὸ σκῆμα αὐτῶν, ἀστραπὴν. Οἱ λευκοὶ πύλλαι ἐξελήφθησαν ὡς θεοὶ ὑπὸ τῶν ἀγρίων· συνέβη δὲ τοῦτο εἰς τὸν πλοίαρχον Κούκ ἐν τῇ Βιρηνικῇ, εἰς τὸν Λάνδεξ ἐν Ἀφρικῇ καὶ εἰς τὴν κυρίαν Εὐρώπην ἐν Αὐστραλίᾳ.

Ὅποια διαφορὰ μεταξὺ τῆς θρησκείας ἀγρίου καὶ τῆς τοῦ Βύρωντιου! Ἐκ τῶν βαθμολογικῶν τούτων διατάξεων καὶ διαφορῶν, αἰτινὰς ὑπάρχουσι μεταξὺ τῆς θρησκευτικῆς ἐλλείψεως τῶν πρώτων καὶ τοῦ Χριστιανισμοῦ, πορίζομεθα τὸ συμπέρασμα ὅτι ἡ θρησκεία ἀνεφύη ἐν τῷ ἀνθρώπῳ εἰς λίαν μεμακρυσμένην ἐποχὴν καὶ ἀνεπτύχθη εἴτα βαθμηδὸν καὶ

προσῆγγισε τὸ σημεῖον ἐν ᾧ διατελεῖ τανῶν παρὰ τοῖς πεπολιτισμένοις ἔθνεσιν.

Ὅπου ὑπάρχουσι ἰδέαι, ὅπου ὑφίσταται ὑψηλὴ τις κρίσις θεμελιούται πλήρης τις τοῦ ἀγνώστου ἰδέα, ἣτις ὅτε μὲν ἐμποιεῖ τρόμον, ἐνίοτε δὲ ἐμπνέει ἐλπίδα ἢ πεποίθησιν. Εἶνε τὸ πρῶτον τῆς θρησκείας ἔχνος. Ἐν τῷ ἀγρίῳ ἀνθρώπῳ, τῷ δυσκόλως ἀντιλαμβανομένῳ, τῷ βραδέως σκεπτομένῳ, ἡ ἰδέα ἐκείνη φέρεται σκοτεινὴ καὶ ἀβέβαιος, ἐν τῷ πεπολιτισμένῳ ὅμως ἀνθρώπῳ, τῷ κεκτημένῳ θεμελιώδεις ἀρχὰς καὶ ἀκριβεῖς ἰδέας, ἐμφανίζεται ὡς ἀδήριτος οὕτως εἰπεῖν παράγων, ὡς ἀναπόδραστος ἐνέργεια τῆς ψυχικῆς ἡμῶν λειτουργίας.

Θρησκευτικὸν τι ἔχνος φαίνεται καὶ ἐν τοῖς ζῴοις ἐνυπάρχον. Ὁ κύων, λόγου χάριν, φροβεῖται τὰ φαντάσματα, καὶ πᾶν παράδοξον φαινόμενον ὀλοσχερῶς αὐτῷ ἀγνώστῳ τῷ ἐμποιεῖ ἀληθῆ τρόμον. Καὶ ὁ τρόμος ἐκείνος πρὸς τὰ ὑπερφυσικά ὄντα καὶ ἀμυδρὰ τις πρὸς τὸ ἀγνώστου πίστις εἶνε ἡ πηγὴ τῶν θρησκευτικῶν ἰδεῶν. Λίαν δύσκολον τὸ εὑρεῖν οὐσιώδη διαφορὰν μεταξὺ τοῦ θρησκευτικοῦ αἰσθηματος Αὐστραλιανοῦ φοβουμένου τὸ σκότος καὶ τὰ φαντάσματα καὶ τοῦ τρόμου κυνὸς πρὸ κορμοῦ σερσάπτος δένδρου ἢ ἐπὶ τῇ ἕξ ἀπαστραπτόντος ἐν τῇ σκοτίᾳ ἀντικειμένου.

[Ἐβάνωμα ἐκ τῶν τοῦ καθηγητοῦ Canostini].

Γ. Κ. ΣΤΑΥΡΙΔΗΣ

KANONIA

[Ἐκ τῶν τοῦ Γεωργίου Σούρη].

Περνᾷ τὸ Πυροβολικὸν ἀπ' τὰ Χρυσεῖα... ἰ κακὸ! κα' ἀπὸ ἀνάμικταις φωναῖς βουίξει ἕνας καρνεῖς. Φωνάζουν ὄλοι των - υἱ! υἱ! τὸ Πυροβολικὸν περνᾷ.

Πηδῶν ἄσθ' ὄρα μὲ ὄρμη, καὶ σχηματίζου μὴ γραμμὴ νὰ ὄδον τὸ θέαμα αὐτὸ... ἀλλὰ καὶ ἐνὶ δυνατό ἔνοισα' ἀπ' ὄλους μονυχῶ· ὁ καρνεῖς ὁ πτωχός.

Ὅσοι ἐβγήσαν πετακτὰ νὰ ὄδον τὰ κροῦπ τὰ τραντακτὰ, μέσα στὴ ζάλη τοῦ σεισμοῦ καὶ τῆς κατρωτισμοῦ, γὰ τὸν κατὰ τὸν πρώτον δὲν τοῦ ἐπληρώσαν λίαν.

Τοῦ γήρατος αἱ ὀλίφεις δὲν προέρχονται ἐκ τῆς ἀπωλείας τῶν ἡδονῶν, ἀλλ' ἐκ τῆς ἀπωλείας τῶν ἐλπίδων μας.

ΔΑΝΕΙΟΝ ΠΝΕΥΜΑ

Ὁ ποιητὴς Δ... ἐκοιμήτο ὅτι κατὰ τὴν σύνθεσιν τῶν δραμάτων του, τὰ ὅποια μόνος αὐτὸς ἀνεγίνωσκεν, ἀκαλοῦται πιστῶς τοὺς κἀνόνας τοῦ Ἀριστοτέλους.

— Εἶσαι πολὺ ἀξιεπαινος διὰ τοῦτο, ἀπεκρίθη τις ἐκ τῶν παρισταμένων, ἀλλ' εἶνε ἀσυγγώρητος ὁ Ἀριστοτέλης τοῦ σὲ κἀμνεῖ νὰ συνθέτῃς τέτοια δράματα!

Κληρικός τις, ὅστις μόνον κατὰ τὴν στολὴν ἦτο τοιοῦτος, ἄλλως δὲ ἀκόλαστος ἄνθρωπος, ἀπαντᾷ ἡμέραν τινὰ τὸν Πιρὸν πολυτελῶς ἐνδεδυμένον παρὰ τὸ σύνηδες. — Τί ἀνάμωστον ἐνδύμα εἰς τοιοῦτον ἄνθρωπον! ἀναφωνεῖ περιφρονητικῶς. — Τί ἀνάμωστος ἄνθρωπος εἰς τοιοῦτον ἐνδύμα! ἀπαντᾷ ὁ Πιρὸν.

Χωρικός διερχόμενος τὴν ὁδὸν Διόλου καὶ περιεργαζόμενος τὰ διάφορα καταστήματα, πλησιάζει καὶ εἰς ἐν τοιοῦτον ἀργυραμοιβοῦ, ὃν ἐρωτᾷ ἀπελθὼς τί πωλεῖ. Ὁ ἀργυραμοιβὸς θέλων νὰ διασκεδάσῃ μὲ τὸν χωρικόν, ἀποκρίνεται. — Ἐγώ; πουλῶ γαϊδουροκέφαλα. — Ἀλήθεια; ἀπαντᾷ ὁ χωρικός· μὰ τότε πρέπει νὰ κάνῃς μεγάλη ἐξόδουσι, γιὰτὶ βλέπω πῶς δὲν ἔμεινε εἰς τὸ μαγαζὶ σου παρὰ μόνον ἕνα.

ΑΛΗΘΕΙΑΙ

Τὸ νὰ εἶσαι ἀγαθὸς καὶ οὐδὲν πλεον, δὲν εἶνε μέγα τί· πρέπει νὰ εἶσαι καὶ γένηαι ἵνα ἀντεπεξέρχῃσαι κατὰ τῶν κακῶν καὶ ἐμποδίζῃς τὴν ἐπικράτησιν αὐτῶν.

Ἡ ἐλπίς εἶνε ὁ ἐπιούσιος ἀρτος τοῦ δυστυχούς.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

Νέος τρόπος κλοπῆς. — Συνελήφθη πρὸ τινος ἐν Παρισίῳ γυνὴ τις κομψῶς ἐνδεδυμένη, ἱδιον ἐπινοήσασα τρόπον κλοπῆς. Μετέβαινε εἰς τὰ μεγάλα καταστήματα τῶν Παρισίων ἐν αἷς πωλοῦνται εἰκονογραφίαι, ἀφ' οὗ δ' ἐξήταξε πάσας τὰς ἐχούσας ποιά τινὰ ἀξίαν, ἐπὶ τέλους ἐξήτει πρὸς ἀγορὰν εἰκονογραφίαν μὴ ὑπάρχουσαν ἐν τῷ καταστήματι.

Ὁ καταστηματοῦχος ἐξέφραζε τὴν λύπην

του επί τούτω ἰδίᾳ δὲ ὅτε ἡ περίκομπος κυρία ὠμολόγει ὅτι ἦτο πρόθυμος ν' ἀγοράσῃ ἀκριβῶς τὴν περὶ τῆς ὁ λόγος εἰκονογραφίαν. Ἀλλὰ πρὸς παρακινήσιν ἔλεγε αὐτῷ ὅτι εἴμπορεῖ νὰ περιμείνη μερικὰς ἡμέρας, ἕως οὗ εὖρη καιρὸν νὰ τὴν προμηθευθῇ.

Τὴν ἐπαύριον προσήρχετο εἰς τὸ κατάστημα ἐκεῖνο μεσίτης τοιούτων εἰκονογραφῶν, καὶ ἐκ τῶς ἄλλων ὑπεδείκνυε τεχνηέντως καὶ τὴν ὑπὸ τῆς κυρίας ζητηθείσαν· ἐπώλει δ' αὐτὴν σχετικῶς πολὺ ἀκριβῶς πρὸς τὸν ἀπλοῦκόν εἰκονοπώλην, πεποιθότα ὅτι ἄξιον λόγον θὰ πορισθῇ καὶ αὐτὸς ἐκ ταύτης κέρδος.

Ἐννοεῖται ὅτι ἡ κόμψη κυρία δὲν ἐπανήρχετο πλέον εἰς τὸ κατάστημα, μένουσα ἐπὶ πολὺ ἀνεύχλητος, διότι ἐξήπατα τοὺς εἰκονοπώλας καὶ κατὰ τὴν διεύθυνσιν αὐτὴν τῆς κατοικίας τῆς, ἄχρις οὗ τέλος συνελήφθη ὑπὸ τῆς ἀστυνομίας.

Ἐπιστεύετο τῶς κοινῇ ὅτι ἐκ πάντων τῶν ζῴων μόνος σχεδὸν ὁ σκορπίος ἐμπίπτων εἰς ἐσχάτον κίνδυνον προτιμᾶ ν' αὐτοκτονήσῃ ἢ νὰ παραδοθῇ ὅπως θανατωθῇ ὑπ' ἄλλων. Εἶνε ἀληθές ὅτι ἡ αὐτοκτονία εἶνε εὐκολωτέρα εἰς τὸν σκορπίον ἢ εἰς πᾶν ἄλλο ζῴον, διότι δύναται εὐχερέστατα νὰ κεντηθῇ διὰ τοῦ εἰς τὸ ἄκρον τῆς οὐρᾶς τοῦ κέντρου, ἐκ τοῦ ὁποῦ ἐξέρχεται, κατὰ βούλησιν αὐτοῦ, τὸ φράβρον δηλητήριον, τὸ ὁποῖον παρακελεμένως τις ἀδὴν ἐκκρίνει ὅπως τῷ χρησιμεύσῃ πρὸς ἀμυναν.

Ἄλλ' ἐπιφανῆς Ἄγγλος παρατηρητής, ὁ Romanes, διακηρύττει ὅτι ἐπὶ μακρὸν καὶ συντονώτατα μελετήσας τὸν σκορπίον, οὐδέποτε, οὐδ' ἀπαξ, εἶδε τὸ ζῴον τοῦτο αὐτοκτονοῦν.

Τὰ ὑπὸ τοῦ Romanes γενόμενα πειράματα εἰσι πολλὰ καὶ σιληρὰ, ἀλλὰ φαίνονται πειστικά.

Ἴδού τινα, ἱκανὰ νὰ ἐγείρωσι τὴν φρίκην τῶν φιλοζῴων καὶ τῶν ἐχθρῶν τῆς ζωοτομίας· Ὁ Romanes ἐθέριε σκορπίους συγκεντρώσας ἐπ' αὐτῶν τὸ φῶς τοῦ ἡλίου διὰ φακίῳ, καὶ καύσας αὐτοὺς ἀρκούντως. Οἱ σκορπίοι ἐκίνου, εἰν' ἀληθές, τὸ κέντρον αὐτῶν ἐπὶ τοῦ καιομένου μέρους καὶ περὶ αὐτὸ, ὡσεὶ ὅπως ἐκδιώξωσι τὸν κίνδυνον, ἀλλὰ δὲν ἠτοκτόνησαν. Τὸ αὐτὸ δὲ συνέβη καὶ ἔταν ἐκ τῶν κάτωθεν ἐθέριεσαν αὐτοὺς ἐν ὑαλίῳ φιάλῃ.

Ὁ Romanes περιέβαλεν ἄλλους σκορπίους διὰ ζώης πεπυρακτωμένων ἀνθρώπων· τὰ δυστυχῆ ζῴα συνεταράχθησαν ἐντὸς τῆς πυρίνης ζώης, ἀλλὰ δὲν ἀπέκτειναν ἐαυτά. Ἄλλοι σκορπίοι, τεθέντες ἐντὸς φλέγοντος οἰνοπνεύματος, ἐντὸς συμπεπυρακμένου θεικοῦ ὀξέος, οὐδεμίαν εἰδείξαν πρὸς αὐτοκτονίαν διαθέσιν· ἀφίθησαν νὰ ὀπτηθῶσι, νὰ θανατωθῶσι, οὐδ' ἀπο-

πειραθέντες κἄν νὰ ἀπαλλαγῶσι τῶν ἀλγηδόνων δι' ἔκουσίου θανάτου. Καὶ ἂν ἔτι φῶσφρον καύσῃ τις ἐπὶ τοῦ σώματός των, τὴν οὐρὴν αὐτῶν μεταχειρίζονται μόνον ὅπως ἐκδιώξωσιν ἀφ' ἐκνυτῶν τὸ αἷτιον τῆς φρικώδους αὐτῶν βασάνου. Ἡ περὶ αὐτοκτονίας τοῦ σκορπίου πίστις ἐγεννήθη ἐκ τῶν σφοδρῶν κινήσεων τῆς οὐρᾶς αὐτῶν, ὅταν καθ' οἰονδήποτε τρόπον παρενοχλῆ τις αὐτοὺς, καὶ τῆς προσπάθειας ὅπως ἀπελάσῃσι τὸν ἀπειλοῦντα αὐτοὺς ἐχθρὸν.

Καταπίπτει λοιπὸν καὶ ἡ παράδοσις αὕτη, ὅπως τόσαι ἄλλαι, ἐπὶ κίωνας ὅλους πιστευθεῖσα. Ἐν τούτοις λυπηρὸν φαίνεται ἡμῖν ὅτι ὅπως γνωσθῇ ἡ ἀλήθεια, εἰδήσε νὰ ἐκτελεσθῶσι τοιαῦτα βάρβαρα πειράματα.

Ἐν ταῖς σωφρονιστικαῖς φυλακαῖς τῆς Ἀγγλίας, ἐν οἷς ἐγκλείονται οἱ τυχοδιώκται καὶ οἱ ἐπαίται, ὑπάρχει καὶ ἀγνωστόν τι παρ' ἡμῖν ὄργανον τιμωρίας, οἱ tread mill ἢ πειθοαρχικοὶ μύλοι.

Εἶνε δ' οὗτοι μεγάλοι κοῖλοι κύλινδροι, ἐν οἷς εἰσάγονται ἄσοι τῶν δεσμοτῶν. διέπραξαν κακὴν τινα πράξιν, ἠναγκασμένοι ὄντες νὰ πηδάσιν ἀκαταπαύστως ὡς σκίουροι.

Ἐσχάτως δικαστῆς τις, ὁ βαρὼν Platt, μετέβη ἐκ περιεργίας πρὸς ἐπίσκεψιν μίαν τῶν τοιούτων φυλακῶν τοῦ Λονδίνου. Οὐδέποτε δὲ ἰδὼν λειτουργοῦντας τοὺς διαβοήτους ἐκείνους μύλους, εἰς οὓς ἐν τούτοις εἶχε παραπέμψει τοιαῦτα θύματα, ἠθέλησεν, ἐκ φιλοανθρωπίας, νὰ σχηματίσῃ ἰδέαν τινα τῆς βασάνου ταύτης.

Εἰσῆλθε λοιπὸν εἰς τὸν μύλον καὶ εἶπεν εἰς τὸν φύλακα νὰ κινήσῃ τὴν μηχανήν. Ὁ εἰς αὐτὸν εἰσαγόμενος κατάδικος εἶνε ἠναγκασμένος ἐκὼν ἄκων ν' ἀναβῆναι τὰς βαθμίδας, στρεφόμενου τινὸς τροχοῦ, ἀδυνάτου αὔσης αὐτῷ τῆς ἀκινήσιος. Ὅσῳκις παρούσῃζεται βαθμὶς τις ὀφείλει ν' ἀνέρχεται αὐτήν.

Ὁ λόρδος Platt ἰδὼν πόσον κοπιώδης ἦτο ἡ βάσανος αὕτη, ἐκραξέ μετὰ ἐν λεπτόν εἰς τὸν φύλακα νὰ σταματήσῃ τὴν μηχανήν.

— Μὲ συγχωρεῖτε, κύριε, τῷ λέγει ὁ φύλαξ, δὲν εἴμπορεῖτε νὰ καταβῆτε. Μόνον μετὰ εἰκοσι λεπτὰ θὰ σταματήσῃ ὁ μύλος· ἐχόρδισα τὴν μηχανήν διὰ τὸ πλέον μικρότερον χρονικὸν διάστημα.

Ὁ δυστυχῆς λόρδος δικαστῆς! Δέκα ἐννέα λεπτὰ διήλθεν ἀκόμη ἀναβαίνων ἀδριακόπως τὰς ἀμειλίχτως παρουσιαζομένας ἐμπρὸς τοῦ βαθμίδας, καὶ καταρῶμενος τὴν στιγμὴν καθ' ἣν τοῦ κατέβη εἰς τὴν κεφαλὴν νὰ κόμῃ τὸ φρικτὸν ἐκεῖνο πείραμα!